

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Huonokuuloisten nuorten suhde viittomakieleen
ja -kommunikaatioon**

Miia Laitinen

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

Huhtikuu / 2014

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Miia Laitinen	Sivumäärä 37 + 7 liitesivua
Työn nimi Huonokuuloisten nuorten suhde viittomakieleen ja -kommunikaatioon	
Ohjaava(t) opettaja(t) Hanna-Kaisa Turja, Anne-Mari Jaamalainen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Kuuloliitto ry, Sirpa Laurén	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää viittomakielen ja/tai -kommunikaation roolia huonokuuloisten nuorten kommunikaatiotilanteissa. Aiheesta ei ole saatavissa aikaisempaa tutkimustietoa. Opinnäytetyön tilaajana toimi Kuuloliitto ry ja työelämäohjaajana Sirpa Laurén. Tavoitteena oli saada tutkittua tietoa aiheesta, jota työn tilaaja sekä muut tulkkausalan toimijat voivat hyödyntää toiminnassaan.</p> <p>Opinnäytetyössä oli kolme tutkimuskysymystä: 1. Kuinka suuri osa kyselyyn vastanneista huonokuuloisista nuorista käyttää viittomista kommunikoinnissaan? 2. Millaisissa tilanteissa huonokuuloiset nuoret viittovat? 3. Mikä viittomistapa on yleisin huonokuuloisten nuorten keskuudessa? Kvantitatiivisen opinnäytetyöni toteutustapa oli kysely, jota levitettiin Internetin välityksellä kohdejoukon vastattavaksi. Opinnäytetyöni kohdejoukko käsitti 15–25-vuotiaita huonokuuloisia nuoria eri puolilta Suomea. Kyselyyn vastasi yhteensä 41 henkilöä. Kysely mahdollisti suuren vastaajajoukon saavuttamisen lyhyellä aikavälillä.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksista käy ilmi, että vain pieni osa huonokuuloisista nuorista käyttää viittomista kommunikaatiossaan säännöllisesti ja viittomista käytetään suurimmaksi osaksi tilanteissa, joissa melu vaikeuttaa kuulemistä. Niillä vastaajilla, jotka käyttävät jotain viittomisen muotoa vähintään viikoittain, ovat viittomakieli ja viitottu puhe hyvin hallussa. Tästä ei kuitenkaan voida ilman jatkotutkimuksia varmaksi sanoa, mitkä ovat yleisimmin käytössä olevat viittomisen muodot.</p>	
Asiasanat huonokuuloisuus, viittomakieli, viittomakommunikaatio, viitottu puhe, kuurot	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language Interpreting

ABSTRACT

Author Miia Laitinen	Number of Pages 37 + 7 appendices
Title Hard of hearing youth's relation to sign language and sign communication	
Supervisor(s) Hanna-Kaisa Turja, Anne-Mari Jaamalainen	
Subscriber and/or Mentor The Finnish Federation of Hard of Hearing, Sirpa Laurén	
Abstract <p>The aim of this thesis was to find out what is the role of sign language and/or sign communication in hard of hearing youth's communication. There is no earlier research of this same topic. This thesis was commissioned by the Finnish Federation of Hard of Hearing (FFHOH) and the supervisor was Sirpa Laurén. The purpose of this thesis was to get researched information about this subject, that the FFHOH and other companies at the interpreting field can use in their work.</p> <p>There was three questions in the thesis: 1. How many of the hard of hearing youth who answered the questionnaire use signing in their communication? 2. In what kind of situations do the hard of hearing youth sign? 3. What is the most common way of signing within the hard of hearing youth? The method if this thesis was to send a questionnaire to the hard of hearing youth via Internet. The questionnaire was allowed to answer by people age of 15–25, and they lived in the separate area of Finland. The questionnaire was answered by 41 person. The questionnaire made it possible to reach a large group of hard of hearing youth in a short time.</p> <p>The results showed that only a few of hard of hearing youth use signing regularly in their communication. Signing is mostly used in situations where noise makes hearing difficult. Those, who use some kind of signing at least once a week, know well sign language and signed speech. Although, without follow-up research it is not possible to draw a conclusion from most common ways of signing within the hard of hearing youth.</p>	
Keywords hard of hearing, sign language, sign communication, signed speech, deaf	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	
ABSTRACT	
1 JOHDANTO	5
2 KUULOLIITTO RY	7
3 KOMMUNIKAATION HÄIRIÖITÄ	7
4 VIITTOMAKOMMUNIKAATION MUODOT	9
5 HUONOKUULOISUUS	11
5.1 Kuulonoleneman määritelmät	12
5.2 Sosiaalinen identiteetti	13
6 TUTKIELMAN TOTEUTUS	14
6.1 Kyselylomakkeen teko	14
6.2 Kyselyn toteutus	16
6.3 Kyselyn vastaajaryhmä	18
7 TULOKSET JA ANALYYSI	20
7.1 Viittovatko huonokuuloiset nuoret?	21
7.2 Viittomisen hyödyllisyyden kokeminen	25
7.3 Yleisimmät viittomistavat	27
8 POHDINTA	32
LIITTEET	38

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tavoitteena on käsitellä huonokuuloisten nuorten tapaa käyttää viittomia tai viittomakieltä kommunikoidessaan. Tässä työssä selvitän kuinka kyselyyn vastanneet huonokuuloiset nuoret käyttävät sormiaakkosia, tukiviittomia, viitottua puhetta ja/tai viittomakieltä kommunikointinsa tukena tai korvikkeena. Aiheesta ei löytenyt aikaisempaa tutkimustietoa tai lähdemateriaalia, joten teen itse opinnäytetyön tästä aiheesta käyttämällä lähteinä eri teoksia, jotka käsittelevät huonokuuloisuutta sekä viittomakieltä ja -kommunikaatiota.

Kuuloliitto ry toimii työn tilaajana ja työelämäohjaajana Sirpa Laurén. Otin yhteyttä Lauréniin heti alkuvaiheissa, ja hänen kanssaan suunnitellessa päädyttiin rajaamaan tutkimusjoukko koskemaan 15–25-vuotiaita huonokuuloisia nuoria. Tutkimusjoukoksi valikoituvat nuoret, koska he ovat juuri niitä, jotka mahdollisesti jatkavat tulevaisuudessa viittomien käyttöä ja voivat näin ollen olla myös potentiaalisia tulkin käyttäjiä.

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää kuinka suuri osa kyselyyn vastanneista huonokuuloisista nuorista käyttää viittomista kommunikoinnissaan, millaisissa tilanteissa he sitä käyttävät sekä mitä viittomisen muotoa he käyttävät eniten. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Kuinka suuri osa kyselyyn vastanneista huonokuuloisista nuorista käyttää viittomista kommunikoinnissaan?
2. Millaisissa tilanteissa huonokuuloiset nuoret viittovat?
3. Mikä viittomistapa on yleisin huonokuuloisten nuorten keskuudessa?

Tutkimuskysymysteni avulla saan kartoitettua mahdollista tulkkien käyttäjäkuntaa sekä selvitettyä esimerkiksi viitotun puheen roolia huonokuuloisten nuorten kommunikoinnissa. Kuuloliitto ry on viime aikoina ollut tilaajatahona monessa viitottua puhetta käsittelevässä opinnäytetyössä, kuten muutaman mainitakseni Tuija Möykyn työ ”Omistus- ja kieltomuodot viitotulle puheelle tulkkausessa” (2013) ja Elina Rinta-Säntin ”Tilankäyttö viitotussa puheessa: Havaintoja viitotun puheen käyttäjien kommunikoinnista” (2013). Lisäksi Kuuloliitto ry:llä oli vuosina 2001–2004 viitotun puheen

etäopetusprojekti, jonka tuotoksina valmistuivat muun muassa viitotun puheen suosituksiset ja K-tason tentti. Viitotun puheen kehittämistyötä jatkettiin projektin loppumisen jälkeen Vipe-ohjelmana vuoden 2008 loppuun saakka. (Kuuloliitto ry 2009a.) Kuuloliitto ry on siis tehnyt paljon selvityksiä viitottuun puheeseen liittyen, ja opinnäytetyöni jatkaa tätä selvittäen yhden mahdollisen ryhmän viitotun puheen käyttäjiä.

Kiinnostuin selvittämään huonokuuloisten nuorten viittomisen taitoa oltuani tekemisissä heidän kanssaan. Ensimmäisen kerran tapasin heitä paremmin kesällä 2012 ollessani pari viikkoa kesätöissä heidän kanssaan, ja myöhemmin pääsin osallistumaan huonokuuloisten nuorten pikkujouluihin. Molemmissa näissä tilanteissa huomasin, kuinka osa huonokuuloisista nuorista käytti viittomia apuna kommunikoidessaan ja osa kommunikoi pelkällä puheella.

Ajatus huonokuuloisten nuorten viittomistaidon selvittämisestä heräsi, kun havainnoin erilaisia kommunikointitilanteita. Joissain tapauksissa kommunikointi oli haastavaa, koska ääni hukkui esimerkiksi taustametelin alle, ja näissä tilanteissa viittominen olisi voinut auttaa kommunikoinnin sujumista. Myös hämärissä tilanteissa, joissa huulion lukeminen on vaikeaa, viittominen voi tukea kuullun ymmärtämistä, tai paikoissa joissa kuulolaitetta ei voi käyttää, viittominen toimisi huuliluvun tukena.

Viittomistaidon hankkiminen on uskoakseni vain murto-osalle itsestäänselvyys tai automaattisesti tapahtuva asia. Uskon asian olevan näin vain niissä tapauksissa, joissa huonokuuloisen nuoren perheessä tai lähipiirissä on viittomakielisiä tai muulla tavoin viittomia paljon käyttäviä henkilöitä. Bagshaw (1994, 52) mukaan etenkin myöhemmällä iällä kuulonsa menettävät eivät ota viittomakieltä tosissaan, vaan ajattelevat sen olevan liian hankala oppia tai että viittomakieli ei ole kunnollinen kieli. Kuitenkin moni tapaamistani huonokuuloisista nuorista on osoittanut kiinnostusta viittomista ja viittomakieltä kohtaan.

2 KUULOLIITTO RY

Opinnäytetyöni tilaaja Kuuloliitto ry, alun perin vuonna 1930 nimellä Suomen Huonokuuloisten Huoltoliitto perustettu liitto, on nykyään vahva kansalaisjärjestö. Kuuloliitto ry on vuosien saatossa kokenut paljon aina sota-ajoista talousongelmiin, mutta yhä tänä päivänä Kuuloliitto ry toimii kuulovammaisten hyväksi. Vuonna 1956 liiton nimi vaihtui Kuulonhuoltoliitoksi, ja vuoden 2009 alussa nimi muuttui nykyiseksi Kuuloliitoksi. Kuuloliitolla on jäseniä yli 16 500 ja jäsenyhdistyksiä löytyy 89 kappaletta. (Kuuloliitto ry 2009b.) Kuuloliiton koko jäsenmäärästä nuoria jäseniä on 110 henkilöä (Laurén 2014).

Kuuloliiton visiona on saada yhteiskunnasta myös kuulovammaisille esteetön ja saatettava, eli kaikilla olisi yhtäläiset mahdollisuudet osallistua asioihin, käydä töissä, opiskella ja harrastaa kulttuuria (Kuuloliitto ry 2009c). Kuuloliitto on jäsenyhdistysten muodostama sosiaali- ja terveysalan kansalaisjärjestö, joka tarjoaa myös kuntoutustoimintaa, ja arvoinaan Kuuloliitto pitää yhdenvertaisuutta, suvaitsevaisuutta ja ihmisläheisyyttä (Kuuloliitto ry 2009d).

Kuuloliitto on organisaatio monien yhdistysten yläpuolella, ja näiden yhdistysten avulla ihmiset voivat vaikuttaa heidän elämäänsä koskeviin asioihin. Kuuloliiton alle kuuluu 87 paikallista kuuloyhdistystä sekä kaksi isompaa, valtakunnallista toimialayhdistystä: Suomen Tinnitusyhdistys sekä Suomen Akustikusneurinoomayhdistys. Kuuloliiton pienemmät yhdistykset tekevät myös tiedotustilaisuuksia lähiympäristöilleen, ja näissä tilaisuuksissa he jakavat tietoa kuulovammaisuudesta. (Kuuloliitto ry 2009e.)

3 KOMMUNIKAATION HÄIRIÖITÄ

Ihminen on luotu kommunikoimaan, se on meidän oikeutemme ja saamme siitä iloa. Kun kohtaamme toisia ihmisiä ja käymme dialogia heidän kanssaan, koemme osallisuutta ja tasavertaisuutta sekä saamme elämäämme lisää sisältöä. (Lehto & Parkas & Hyvärinen 2011, 3.)

Kun viestimme keskenämme, välitämme informaatiota ja tunteita toisillemme. Jotta viestiminen onnistuu, tarvitsemme siihen monia edellytyksiä, kuten kyvyn viestintään ja yhteisen kielen. Toisinaan voi myös olla vaikeuksia viestin ymmärtämisessä, ja syitä tälle Osmo A. Wiio luettelee viestin havainnollisuudesta kieliasun kautta motivaatioon saakka. Hän myös käsittelee viestinnän häiriötoimintoja, joita ovat esteet, kato, vääristymät ja kohina. Esteillä Wiio tarkoittaa sellaisia tekijöitä, jotka estävät viestinnän synnyn, ja jolloin lähetettyä viestiä ei havaita ollenkaan. Kadolla Wiio tarkoittaa tilannetta, jossa viesti syntyy, mutta häviää matkalla joko kokonaan tai ainakin osittain. Vääristymä puolestaan tarkoittaa sitä, että me kuvittelemme viestin sisältävän jotain, mitä sen lähettäjä ei ole tarkoittanut. Viimeisenä Wiio nostaa esiin kohinan, jolla hän tarkoittaa viestiä häiritseviä satunnaisia tekijöitä. (Wiio 1994, 103–122, 214.)

Jos ajatellaan kommunikointia tilanteessa jossa emme kuule kunnolla, tulee viestintään mitä todennäköisimmin joitain häiriöitä ja ymmärtämisvaikeuksia. Jos emme kuule kunnolla mitä vastapuoli sanoo, saatamme itse täydentää lauseen omilla ajatuksillamme ja viestin sisältö saattaa tuolloin muuttua, vääristyä. Kyse ei siis ole siitä, ettemmekö ymmärtäisi mitä toinen viestittää, emme vain kuule sitä kunnolla. Kuten Barbara Stenross (1999) kirjoittaa, on todennäköistä että jos huonokuuloinen kertoo, ettei hän kuullut jotain sanaa tai sanoja, kuuli hän kuitenkin äänen mutta ratkaisevat kirjaimet ja/tai äänneet jäivät kuulematta tai epäselviksi – heiltä siis jäi kuulematta äänneet jotka antavat sanalle tietyn merkityksen (Stenross 1999, 9). Tämä luonnollisesti vaikuttaa viestin ymmärtämiseen.

Mikäli ääniympäristö on rauhallinen tai käytössä on äänentoisto- tai äänensiirtolaitteisto, voi huonokuuloinen henkilö vastaanottaa puhetta kuulon avulla. Useat huonokuuloiset käyttävät kommunikaation tukena myös huulilukua, mikäli kuulolaite tai muut apuvälineet eivät vahvista ääntä niin paljon, että pelkän kuulon perusteella viestistä saisi selvän. Huonokuuloiset itse kykenevät ilmaisemaan asioita puheella. (Lauren 2006, 201.)

4 VIITTOMAKOMMUNIKAATION MUODOT

Viittomakommunikaatiolla tarkoitetaan puhetta tukevaa tai korvaavaa manuaalista kommunikointikeinoa. On tärkeää muistaa, että viittomakieli on luonnollinen kieli, eikä näin ollen kuulu puhetta tukevaan viittomakommunikaatioon. (Vatanen & Rantala 2006, 12.) Viittomakommunikaatioon voidaan laskea kuuluvaksi tukiviittomat sekä viitottu puhe. On myös olemassa näiden kahden väliin jäävä harmaa alue, jossa viitotaan enemmän kuin tukiviittomissa, mutta kuitenkin vähemmän kuin viitotussa puheessa (mt., 12).

Tässä luvussa käsittelen viittomakommunikaatioon liittyviä termejä. Tuon esille, kuinka tässä opinnäytetyössä käsiteltävät viittomakommunikaation eri muodot eroavat toisistaan ja kuinka niitä käytetään.

Viittomakieli

Viittomakieli on luonnollinen kieli, joka ei kuulu puhetta tukeviin kommunikointitapoihin. Viittomakielellä on oma kielioppinsa ja sitä käytetään kuten kaikkia muitakin luonnollisia kieliä. Viittomakielessä viittomat eivät vastaa yksi-yhteen puhutun kielen sanojen kanssa. Viittomakieli ei myöskään ole kansainvälistä. (Jantunen 2003, 19–23.) Arvioiden mukaan Suomessa viittomakieltä käyttäviä henkilöitä on noin 10 000–14 000 henkilöä, joista kuuroja ja huonokuuloisia on noin 4000–5000 (Kuurojen Liitto ry 2013). Toisena kielenään viittomakieltä käyttävät esimerkiksi viittomakielisten parissa työskentelevät ammattilaiset sekä viittomakielisten lasten vanhemmat (Vatanen & Rantala 2006, 12).

Käytän opinnäytetyössäni termiä ”viittomakieli” termin ”suomalainen viittomakieli” sijaan, sillä selvitän yleisellä tasolla viittomakielen ja -kommunikaation käyttöä huonokuuloisten nuorten kommunikoinnissa, en nimenomaisesti suomalaisen viittomakielen käyttöä.

Viitottu puhe

Viitottu puhe on huuliolukua tukeva kommunikaatiomenetelmä, jossa viittomat tuotetaan puhutun kielen sanajärjestyksen mukaan. Viitotussa puheessa joko puhutaan ääneen samaan aikaan viittomien kanssa, tai vaihtoehtoisesti sanat tuotetaan äänetömästi huuliolla. (Fast & Kalela 2006, 5.) Koska viitotut ja puhutut kielet käyttävät keskenään eri tuottamis- ja vastaanottokanavia, on niitä mahdollista käyttää päällekkäin. Viitotulla puheella ei kuitenkaan pystytä ilmaisemaan kaikkia niitä ominaispiirteitä, mitä puhutuissa kielissä on, mutta se toimii hyvänä huulitaluvun tukena henkilölle joka hallitsee puhutun kielen hyvin. (Lappi & Malm 2011, 47.) Viitotussa puheessa, kuten seuraavaksi käsiteltävässä tukiviittomisessakin, viittomat lainataan viittomakielestä.

Tukiviittomat

Tukiviittomat ovat yksittäisiä viittomia, joita käytetään puheen tukena tärkeimpien sanojen kohdalla puhutun kielen sanajärjestyksen mukaisesti. Tukiviittomisessa viittomat on lainattu viittomakielestä, mutta niitä voidaan tarpeen mukaan hieman muokata. Tukiviittominen on kokonaisvaltaista kommunikointia, johon kuuluvat puhe, ilmeet, osoitukset, viittomat ja äänensävyn vaihtelu. (Papunet 2012a.)

Sormiaakkoset

Sormiaakkosilla tarkoitetaan kädellä ja sormilla muodostettavia merkkejä, joista kukin vastaa yhtä suomen kielen kirjainta. Sormiaakkosilla voidaan ilmentää esimerkiksi nimiä. Kun sormiaakkosia tuotetaan peräkkäin, kutsutaan sitä sormittamiseksi. Suomalaisessa viittomakielessä sormittamista käytetään esimerkiksi kun puhutaan asioista, joille ei ole viittomavastinetta tai kun kuulija ei tunne käytettävää viittomaa. (Jantunen 2003, 78–80.)

Huulion lukeminen

Huulion lukeminen tarkoittaa puhujan suun, kasvojen ja eleiden seuraamista tarkoituksena saada täydennettyä tai korvattua kuulemaansa. Huulioluku sisältää sekä

kuullun että nähdyn informaation. Huulilta lukeminen puolestaan tarkoittaa puhujan artikulaatioelimistön seuraamista ja informaation saamista siitä, vaikka ei kuulisi lainkaan mitä puhuja sanoo. (Kuuloliitto ry 2009f.)

5 HUONOKUULOISUUS

Huonokuuloiseksi määritellään henkilö, jolla on jonkinasteinen kuulonvajaus. Suomessa arvioidaan tällä hetkellä olevan jonkinasteinen kuulonalenema noin 750 000 henkilöllä (Kuuloliitto ry 2009g). Huonokuuloisella voi olla käytössä kuulolaite, mutta hän voi hyvin pärjätä ilmankin, ja kuulolaitteen käyttö riippuukin kuulovamman laadusta, vaikeusasteesta ja olosuhteista. Koska kuulolaite vahvistaa kaikkia ääniä, voi olla vaikea kuulla puhetta tilassa jossa on hälyä tai jossa kaikuu. Esimerkiksi ilmastointilaitteen tai muun vastaavan koneen hurina voi kuulolaitetta käytettäessä peittää puheen allensa. (Laurén 2006, 199.)

Huonokuuloisuus on huomattavasti monisyisempi asia kuin miten monet normaalisti kuulevat henkilöt ajattelevat asian olevan. Usein ajatellaan, että huonokuuloinen henkilö elää maailmassa, jossa kovimmatkin äänet kuullaan vain hentoina kuiskauksina ja meteli on pelkkää epäselvää äänten sekamelskaa. Asia ei kuitenkaan ole aina näin yksinkertaista, vaan jotkut äänet voivat kuulua hiljaisina, toiset äänet eivät kuulu ollenkaan, ja osa äänistä voi kuulua huomattavasti normaalia kovempina mutta katkonaisina. (Bagshaw 1994, 1-2.)

Huonokuuloinen voi joutua ponnistelemaan keskustelutilanteessa kuullakseen kunolla mitä keskustelukumppani sanoo, ja tämä on ajan mittaan rasittavaa sekä väsyttää nopeasti. Kuuloa jaksaa pinnistellä vain hetken aikaa. Tämän jälkeen on tyytyminen kuulonvaraisen viestinnän epävarmuuteen; arvailtava ja pääteltävä, mistä keskustelussa on kyse. (Jauhiainen 2007, 13–14.)

Huonokuuloisuudelle on olemassa useita eri syitä. Tapani Jauhiainen (2007) käsittelee huonokuuloisuutta aiheuttavia sairauksia ja muutoksia, jotka hänen mukaansa ovat yleisyysjärjestyksessä seuraavat:

1. Korvan ja kuulojärjestelmän ikääntyminen, eli sisäkorvan aistinsolujen ja kuulohieron solujen rappeutuminen iän myötä,
2. korvan meluvaurio, eli korvan aistinsolujen vaurioituminen voimakkaan melun seurauksena,
3. korvatulehdukset ja niiden jälkitilat, eli etenkin kroonisiksi muuttuneiden välikorvatulehdusten aiheuttamat rakenteelliset muutokset tärykalvossa ja kuuloluissa,
4. välikorvan otoskleroosisairaus, eli välikorvan sairaus, jossa jalustin-kuuloluu luutuu kiinni väli- ja sisäkorvan välissä olevaan soikeaan ikkunaan,
5. Menieren sairaus, eli sisäkorvan sairaus, jonka perimmäistä syytä ei tiedetä mutta jossa ajatellaan sisäkorvan nesteiden paineen vaihtelevan,
6. äkillinen huonokuuloisuus, eli nopeasti syntyvä kuulonalenema jonka syynä arvelaan useimmiten olevan sisäkorvaan tai kuulohermoon iskenyt virustulehdus tai verenkiertohäiriö,
7. kemialliset aineet, eli ototoksiset aineet jotka ovat myrkyllisiä sisäkorvan aistinso- luille,
8. tapaturmat, eli ensisijaisesti pää- ja kallovammat jotka voivat aiheuttaa vaurioita väli- tai sisäkorvassa ja kallonsisäisen kuulojärjestelmän alueella,
9. perinnöllisyys, eli pääasiassa sisäkorvasairaudet jotka periytyvät,
10. kuulohermokasvain, eli useimmiten hyvänlaatuisen kasvain joka voi painaa kuu- lo- ja tasapainohermoja, sekä
11. kuulohäiriöt aivosairauksissa ja -vammoissa, eli kallon sisäistä kuulojärjestelmän osaa kohtaava sairaus tai kudosaivaurio (Jauhiainen 2007, 39–53). Näistä löytyy tar- kemmin tietoa esimerkiksi yllä mainitusta teoksesta.

5.1 Kuulonaleneman määritelmät

EU:n luokitus kuulovammaisuudesta määrittelee henkilön kuulovammaiseksi, jos pa- remman korvan kuulonalenema on 20–40 desibeliä. Jos kuulonalenema paremmas- sa korvassa on yli 70 dB, on kyseessä vaikeasti kuulovammainen henkilö. (Laurén 2006, 199–200.)

Lievän kuulovamman (kuulonalenema 20–40 dB) omaava lapsi kuulee tavallisen puheen rauhallisessa ympäristössä. Hiljaisen puheen kuulemisessa on vaikeuksia myös taustahälyttömässä tilassa. Kanssaihmissen tavallisesta puheesta on vaikea saada selvää, jos ympäristössä on muuta hälyä. (Lasanen 2012, 95–96.)

Keskivaikeasti (kuulonalenema 40–70 dB) ja vaikeasti (kuulonalenema 70–95 dB) kuulovammainen lapsi ei kykene ilman kuulolaitetta kuulemaan lähellekään kaikkea, mitä ympärillä puhutaan. Puheesta on sitä vaikeampi saada selvää, mitä vaikeampiasteinen kuulonalenema on. Jos kuulolaitetta käytetään säännöllisesti, voivat he kuulla toisten puhetta. (Mt., 95–96.)

Jos kuulonalenema paremmassa korvassa on yli 95 desibeliä, on kyseessä erittäin vaikea kuulovamma. Tällöin lapsi ei kuule kanssaihmissen puhetta lainkaan. (Mt., 95–96.)

5.2 Sosiaalinen identiteetti

Esa Kalela (2006) on jakanut huonokuuloiset kolmeen ryhmään sosiaalisen identiteetin mukaan. Ensimmäisen niistä hän on nimennyt VAVA-ryhmäksi, johon kuuluvat huonokuuloiset kokevat olevansa osa valtaväestöä. Tähän ryhmään kuuluvat eivät juurikaan ole yhteyksissä muihin huonokuuloisiin tai kuuroihin, ja heidän kommunikointinsa perustuu kuuloon ja puheeseen. Toisen ryhmän Kalela on nimennyt VIVI-ryhmäksi, ja tähän kuuluvat huonokuuloiset kokevat pääasiassa olevansa viittomakielisiä. Heidän kommunikointinsa perustuu pääasiassa viittomakieleen, vaikkakin kuulevan valtaväestön kanssa he käyttävät puhetta. Puhe on viittomakielen lisäksi tärkeä osa heidän identiteettiään. (Kalela 2006, 50.)

Viimeisen ryhmän Kalela on nimennyt KUHU-ryhmäksi. KUHU-ryhmään kuuluvilla puhe ja kuulo ovat hallitsevia elementtejä, mutta myös viittominen sujuu. Osa heistä käyttää viitottua puhetta muiden huonokuuloisten kanssa, ja osa käyttää myös viittomakieltä kuurojen kanssa. Tähän ryhmään kuuluvat jäsenet identifioituvat huonokuuloisiin. (Mt., 51.)

Huonokuuloisen nuoren identifioituminen johonkin tiettyyn ryhmään vaikuttaa hänen tapansa käyttää eri kommunikointitapoja, ja kommunikointitavat vaikuttavat nuoren identifioitumiseen johonkin tiettyyn ryhmään. Todennäköisesti henkilön kuulovamman laatu määrittää osaltaan sen, mihin Kalelan mainitsemista ryhmistä nuori kokee kuuluvansa. Jos nuori kuulee lähes ongelmitta ja kykenee toimimaan eri tilanteissa puheen avulla, kokee hän oletettavasti kuuluvansa VAVA-ryhmään. Jos taas kommunikointi vaatii sujuakseen visuaalisia elementtejä, kuuluu nuori todennäköisesti joko VIVI- tai KUHU-ryhmään.

6 TUTKIELMAN TOTEUTUS

Kartoittavien tutkimusten tavoitteena on löytää uusia näkökulmia, ja sen avulla voidaan tutkia ennen selvittämättömiä asioita. Muun muassa keskeisiä malleja ja tyypittelyjä voidaan tehdä kartoittavalla tutkimuksella. (Vilka 2007, 20.) Opinnäytetyöni on luonteeltaan kartoittava tutkielma, sillä selvitän huonokuuloisten nuorten viittomista, eikä tästä aiheesta ole aikaisempaa tutkimustietoa.

6.1 Kyselylomakkeen teko

Kyselylomakkeen suunnittelun ja teon aloitin keväällä 2013. Tein kyselylomaketta keväällä pääasiassa niin, että laitoin siihen mieleeni tulleita kysymyksiä muistiin myöhemmää korjaamista varten. Kun jatkoin lomakkeen tekemistä elokuussa 2013, oli minulla jo kysymyksiä valmiina joten jatkaminen oli helppoa.

Sain itse alun perin kyselylomakkeeseen noin kymmenen kysymystä, minkä jälkeen kohtasin ongelmia. En enää keksinyt, mitä muuta minun tarvitsisi selvittää kysymysten avulla, joten otin yhteyttä opinnäytetyöni ohjaajaan. Hänen kanssaan keskusteltuani sain avarrettua ajatuksiani, ja tämän myötä tarvittavien kysymysten määrä alkoi kasvaa. Kun kyselylomake oli mielestäni valmis, lähetin sen tarkistettavaksi. Tehtyäni tarvittavat korjaukset lähetin lomakkeen työelämäohjaajalleni, ja sain häneltä vielä tukea ja ehdotuksia etenkin kysymysten asetteluun liittyen. Kun kyselylomake oli

myös työelämäohjaajani mielestään kunnossa, lukitsin sen Webropolissa julkaisukuntoon ja lähetin linkin hänelle jaettavaksi.

Kyselylomakkeessa käytin avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä sekä asteikkoihin perustuvia kysymyksiä. Avoimissa kysymyksissä esitetään kysymys, jonka perässä on tyhjä tila vastaamista varten. Monivalintakysymyksissä on valmiit vastausvaihtoehdot, joista vastaaja valitsee joko yhden tai useamman vaihtoehdon ohjeistuksen mukaisesti. Näissä voi olla myös strukturoidun ja avoimen kysymyksen väli-muoto, jolloin valmiiden vastausvaihtoehtojen lopuksi esitetään avoin kysymys, jonka avulla voidaan saada esiin asioita joita tutkija ei itse ole osannut etukäteen ajatella. Asteikkoihin perustuvissa kysymyksissä esitetään väittämiä asteikkoina, joista vastaaja valitsee itselleen sopivimman vaihtoehdon sen mukaan, kuinka voimakkaasti hän on esitetystä asiasta samaa tai eri mieltä. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2008, 193–195.)

Kyselylomakkeen tekemistä varten on mahdotonta antaa tarkkoja sääntöjä, mutta on kuitenkin olemassa joitain yleisiä ohjeita. Näihin kuuluvat selkeys, spesifiset kysymykset, lyhyet kysymykset, kaksoismerkityksien välttäminen, vaihtoehdon 'ei mielipidettä' tarjoaminen, monivalintavaihtoehtojen käyttäminen, kysymysten määrä ja järjestys sekä sanojen valinta ja käyttö. (Mt., 197–198.) Kyselylomakkeessani pyrin mahdollisimman lyhyisiin ja helposti ymmärrettäviin kysymyksiin ja vastausvaihtoehtoihin, ja tarkistin kyselyni monta kertaa ennen julkaisemista. Kyselyn läpikäyminen ja kokeileminen on hyvin tarpeellista, sillä itsekkin huomasin ajan mittaan monia virheitä ja ongelmia kyselyssä täyttämällä sitä itse.

Kyselylomakkeen alussa keräsin vastaajilta taustatiedot analysointia vasten. Kuula (2006) kertoo, että eettisesti tehdyissä tutkimuksissa tunnistetietojen keräämiselle tulee aina olla perustellut syyt (Vilka 2007, 96). Enemmistön kysymyksistä laitoin pakollisiksi jo taustatietojen kohdalla saadakseni tarvittavat tiedot, mutta asuinalueen päätin jättää vapaaehtoiseksi. Tein näin siksi, että tunnen kohtuullisen monta huonokuuloista nuorta, enkä halunnut että he jättävät kyselyyn vastaamatta vain sen takia, että minä saattaisin tunnistaa heidät vastaustensa perusteella. Päätin siis jättää kyseisen kohdan vapaaehtoiseksi, jotta vastaajat voivat halutessaan tällä vahvistaa omaa anonymiteettiään. Suurin osa vastaajista kuitenkin kertoi asuinalueensa.

Tutkimuksia tehdessä on jo etiikan kannalta muistettava kunnioittaa ihmisarvoa ja ihmisten itsemääräämisoikeutta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ketään ei pakoteta osallistumaan tutkimukseen vaan heille annetaan mahdollisuus päättää siihen osallistumisesta. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2008, 25; Vilka 2007, 91.) Vaikka tutkielman toteutuksen aikana tapasin huonokuuloisia kavereitani, en kysynyt heiltä ovatko he vastanneet kyselyyni. Halusin saada mahdollisimman monta vastausta kyselyyni, mutta en halunnut painostaa ketään vastaamaan siihen tai toimia muulla tavoin eettisesti väärin.

6.2 Kyselyn toteutus

Käytin opinnäytetyössäni toimintatapana kvantitatiivista tutkimusta ja käytännössä toteutin sen tekemällä kyselyn Internetin välityksellä. Kysely löytyy liitteestä numero yksi. Päädyin toteuttamaan tutkielmani tällä tavalla, koska kyselyllä voi ottaa suuremman tutkimusjoukon kuin esimerkiksi haastatteleamalla olisi voinut, ja lisäksi pystyin nyt kysymään monta eri kysymystä (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2008, 190).

Toteutin kyselyn käyttämällä verkkopohjaista Webropol-ohjelmaa. Tein Webropolilla kyselylomakkeen, jonka julkisen linkin lähetin sähköpostin kautta työelämäohjaajalleni Sirpa Laurénille. Laurén välitti linkkiä eteenpäin, ja se julkaistiin ainakin Facebookissa useammalla eri sivulla, kuten Kuuloliitto ry:n ja KLV - Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry:n sivuilla. Lisäksi Laurén kertoi lähettäneensä linkin muun muassa heidän aluetyöntekijöilleen, kuntoutuskodin työntekijöille sekä intranettiin, joten kysely on liikkunut montaa eri reittiä pitkin.

Kyselyn lukitsin julkaisukuntoon tiistaina 22.10.2013 ja lähetin linkin työelämäohjaajalleni Sirpa Laurénille, ja näin sen ensimmäisen kerran Facebookissa julkaistuna jo keskiviikkona 23.10. Tällöin olin määritellyt kyselyyn vastaamisen takarajaksi sunnuntain 10.11., mutta koska vastausten määrä näytti jäävän pieneksi – vain 27 vastausta – jatkettiin kyselyn vastausaikaa maanantaihin 18.11. asti. Tämän lisäksi oli tiedossa alkava kurssi, jonka vuoksi kysely jätettiin auki vielä viikoksi.

Kyselyn jakaminen hoidettiin Laurénin kautta, sillä tutkimusjoukkoon kuuluvien yhteystietoja ei saa antaa niin, että olisin itse voinut henkilökohtaisesti lähettää sähköpostina kyselyn heille. Kuuloliitto ry olisi voinut lähettää linkin kyselyyn 110 nuorelle jäsenelleen sähköpostitse, mutta julkisen levityksen kautta oli mahdollista saada vastauksia laajemmin – myös henkilöiltä, jotka eivät ole Kuuloliitto ry:n jäseniä. Tämän vuoksi kysely oli julkisessa levityksessä ja nuoret saivat sitä kautta vastata siihen. Tämän seurauksena on kuitenkin mahdotonta arvioida vastaajaprosenttia, sillä emme tiedä, kuinka moni potentiaalinen vastaaja on nähnyt kyselyn mutta jättänyt siihen vastaamatta. Vilka (2007, 59) viittaa Vealin teokseen kertoessaan, että kyselytutkimuksissa vastaajia voi hyvinkin olla vain 25–30 prosenttia otoksesta. Tässä opinnäytetyössä vastaajaprosenttia ei kuitenkaan voida määrittää kyselyn julkisen levityksen vuoksi.

Vastaajaprosentin puuttuminen aiheuttaa sen, että opinnäytetyön reliabeliutta ei voida määritellä. Tutkimuksen reliabelius tarkoittaa sitä, että tutkimuksen tulokset pysyvät samoina mittauksesta toiseen, toisin sanoen tutkimus on toistettavissa niin että tulokset pysyvät muuttumattomina (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2008, 226). Koska nyt ei tiedetä, kuinka suuri prosentuaalinen osa huonokuuloisista nuorista on vastannut kyselyyn, ei voida olla varmoja tulosten reliabeliudesta. On mahdollista että jos tämä tutkielma toistetaan, on vastaajaryhmä erilainen ja tämän myötä myös tulokset poikkeavat tähän tutkielmaan saaduista tuloksista.

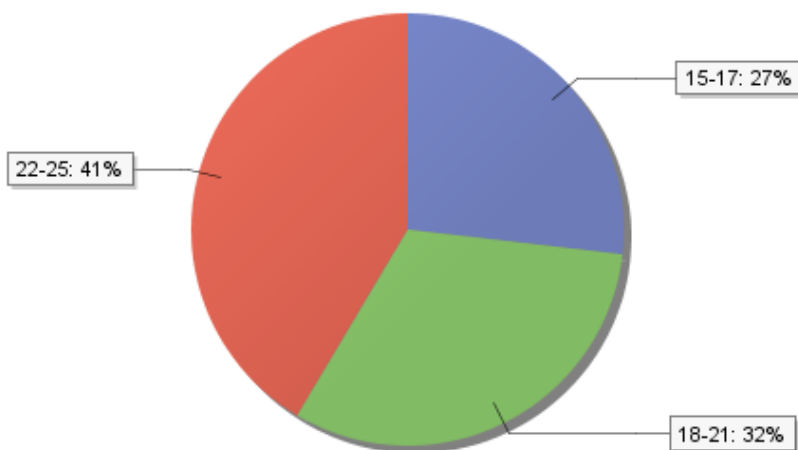
Tein kyselyyn mukaan lyhyen saateen luettavaksi. Käytännössä se oli lyhyt, saatesanoiksi luokiteltava selonteko. Saatesanoissa on se ongelma, että niistä saatava tieto on usein vähäinen eikä tutkittava voi niiden perusteella päättää osallistuuko tutkimukseen vai ei (Vilka 2007, 81). Myös itse jouduin miettimään kuinka paljon laitan informaatiota saatteeksi, sillä liian vähäinen tieto ei vakuuta vastaajaa riittävästi, mutta en halunnut myöskään kirjoittaa liian pitkää viestiä – olihan kysely menossa julkaistavaksi muun muassa Facebookiin, jossa mielestäni liian pitkä viesti näyttää luotaantyöntävältä. Näin ollen päätin kirjoittaa siihen asiat, jotka itseäni kiinnostaisivat eniten: kuka tekee, mitä tekee, sovellunko itse vastaajaksi ja kauanko vastaamiseen menee. Vilkan (2007, 87–88) mukaan saatteeseen pitäisi laittaa näiden lisäksi esimerkiksi tutkimuksen osapuolet, rahoittajat, tutkimustuloksen välittömät käyttäjät tai hyödyntäjät, tutkimuksen valmistumisajankohta, valmistuneen tutkimuksen säilytys-

paikka ja kerätyn aineiston säilytystapa. Saatesanat ovat nähtävissä liitteessä numero kaksi.

Itse kyselyn alussa oli vähän lisää tietoa asioista, joita ei saatesanoissa mainittu, kuten työn tilaaja, työn tekijän yhteystiedot sekä tieto vastaajien anonyymiteetistä.

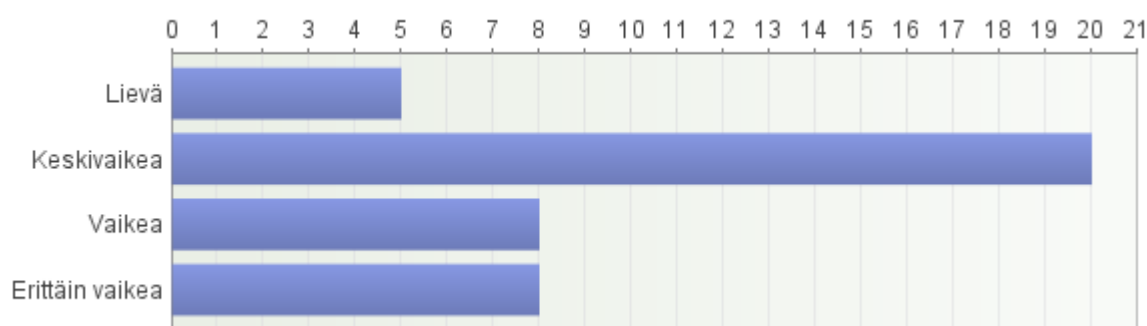
6.3 Kyselyn vastaajaryhmä

Tekemääni kyselyyn vastasi yhteensä 41 huonokuuloista nuorta. Vastaajien ikä jakautui melko tasaisesti, eli vastauksia tuli jokaisesta asettamastani ikäryhmästä (kuvio 1). Vastaajista selvä enemmistö - 71% - oli naisia. Asuinalueen suhteen kyselylomakkeeseen vastattiin tasaisesti läpi Suomen. Vastaajista vajaa puolet opiskeli toisen asteen oppilaitoksessa ja vajaa viidennes oli töissä käyviä. Loput olivat suhteellisen tasaisesti peruskoululaisia, korkeakouluopiskelijoita tai työttömiä.

KUVIO 1. Vastaajien ikä (N=41)

Kyselyyn vastanneista 39:llä oli käytössä kuulolaite tai sisäkorvaistute. Sitä, kuinka monella on käytössä sisäkorvaistute ja kuinka monella jokin muu kuulolaite, ei kyselyssä selvitetty. Kuulon apuvälineen saamisikä vaihteli paljon: osa oli saanut sen alle 5-vuotiaana, kun taas osa oli saanut sen lähemmäs 15-vuotiaana. Kuulovian vaikeusasteeksi enemmistö ilmoitti keskivaikean (kuvio 2). Keskivaikea kuulovika tarkoittaa 40–70 desibelin kuulonalenemaa paremmassa korvassa (Laurén 2006, 95).

KUVIO 2. Vastaajien kuulovian vaikeusaste (N=41)

Opinnäytetyössä selvitin lisäksi nuorten kokemuksia omasta kielestään – kokevatko he olevansa yksi-, kaksi- vai monikielisiä. Koko tutkimusjoukosta 29 vastasi olevansa yksikielisiä, 11 kaksikielisiä ja yksi monikielinen. Kysymyksessä ei rajattu kieliä koskemaan pelkkää puhuttua suomea ja suomalaista viittomakieltä, mutta avoimessa kentässä noin 63 prosenttia vastaajista perusteli valintaansa joko suomalaisen viittomakielen osaamisella tai osaamattomuudella. Kaksikielisyys tarkoittaa sitä, että ihminen pystyy käyttämään kahta kieltä puhumiseen, ymmärtämiseen ja ajatteluun, ja voi vaihtaa kieleltä toiselle automaattisesti, vaikei molempien kielten hallinta olisi-kaan samalla tasolla keskenään. Kaksikielisyys voi saada myös aikuisiällä, vaikkakaan sitä ei voi saavuttaa vain koulussa tai kurssilla – kaksikielisyys vaaditaan asumista ja elämistä siinä ympäristössä, missä kieliä käytetään. (Hassinen 2005, 21.) Monikielisuuden määritelmä on sama, mutta monikielisyudessa käytettäviä kieliä on kolme tai enemmän.

7 TULOKSET JA ANALYYSI

Tämän luvun alla käsittelen tutkimuskysymyksiäni ja niihin saatuja vastauksia, jokaisesta tutkimuskysymystä omassa alaluvussaan. Tässä alussa kerron muihin kuin tutkimuskysymyksiin liittyviä asioita, kuten vastauksia kysymykseen tulkin käytöstä ja kommunikaatiotavan pysyvyydestä tai vaihtelevuudesta.

Kysyin kyselylomakkeessani huonokuuloisilta nuorilta sitä, käyttävätkö he tulkkia. Vastaus oli hyvin yksipuolinen: noin 85% vastaajista ei käytä tulkkia. Loput noin 15% vastaajista, eli kuusi henkilöä, kertoivat käyttävänsä tai käyttäneensä tulkkia opiskelemissa. Yksi heistä mainitsi käyttävänsä tulkkia joka paikassa.

Selvittäessäni, vaihteleeko nuorten käyttämä kommunikaatiotapa keskustelun aikana esimerkiksi puhutun suomen kielen ja viittomien käyttämisen välillä vai pysyykö se koko ajan samana, jakautuivat vastaukset selkeästi. Vastaajista noin 73% kertoi kommunikaatiotavan pysyvän keskustelun ajan samana ja noin 27%:lla vastaajista kommunikaatiotapa vaihteli. Näistä 27%:sta, eli 11 vastaajasta, kahdeksan kuvaili sanallisesti syitä kommunikaatiotavan vaihtelemiselle. Yleisin syy kommunikaatiotavan vaihtelulle on vastausten perusteella oma taitotaso: 37,5% sanallisista vastauksista käsitteli sitä, että viittomista käytetään kommunikaatiossa sen verran kuin osataan. Kun viittomisen suhteen taidot loppuvat, vaihdetaan joko viittomakielestä tai viitotusta puheesta pelkälle puhutulle kielelle. Kahdessa vastauksessa mainittiin viitotun puheen tulevan automaattisesti puheen päälle, ja toinen näistä kertoi käyttävänsä viittomia mikäli se ei häiritse vastapuolta. Yksi vastauksista liittyi myös tulkin käyttöön: vastaaja kertoi viittovansa tulkille, mutta jos hän kuuli tulkin tulkaavan väärin tai tulkki ei ymmärtänyt vastaajan käyttämiä viittomia, saattoi hän sanoa ääneen mitä tarkoitti.

7.1 Viittovatko huonokuuloiset nuoret?

Tässä luvussa käsittelen saamiani tuloksia liittyen ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, ”Kuinka suuri osa huonokuuloisista nuorista käyttää viittomista kommunikoinnissaan?”

Kysyttäessä kuinka usein nuoret käyttävät viittomista kommunikaatiossaan, vastauksia sai eniten (37%) vaihtoehto ”harvemmin [kuin kuukausittain]”. Toiseksi suosituin vastaus (27%) oli ”en koskaan”. Kolmanneksi yleisin vastaus oli ”päivittäin”, ja tämän valitsi 19% vastaajista. Viikoittain viittomista käytti seitsemän prosenttia vastaajista ja kuukausittain kymmenen prosenttia. Vaikka osa huonokuuloisista nuorista käyttääkin viittomista päivittäisenä kommunikaatiomuotona, voidaan sanoa, että viittominen ei kuulu enemmistön pääsääntöisiin kommunikointitapoihin. Viittomista kommunikaatiossaan joko päivittäin, viikoittain tai kuukausittain käytti vastaajista yhteensä 15 henkilöä, eli noin 36 prosenttia. Tämän perusteella vain pieni osa huonokuuloisista nuorista käyttää viittomista kommunikoinnissaan. Vastaajien sukupuoli ei näytä vaikuttavan viittomien käyttämiseen (ks. taulukko 1).

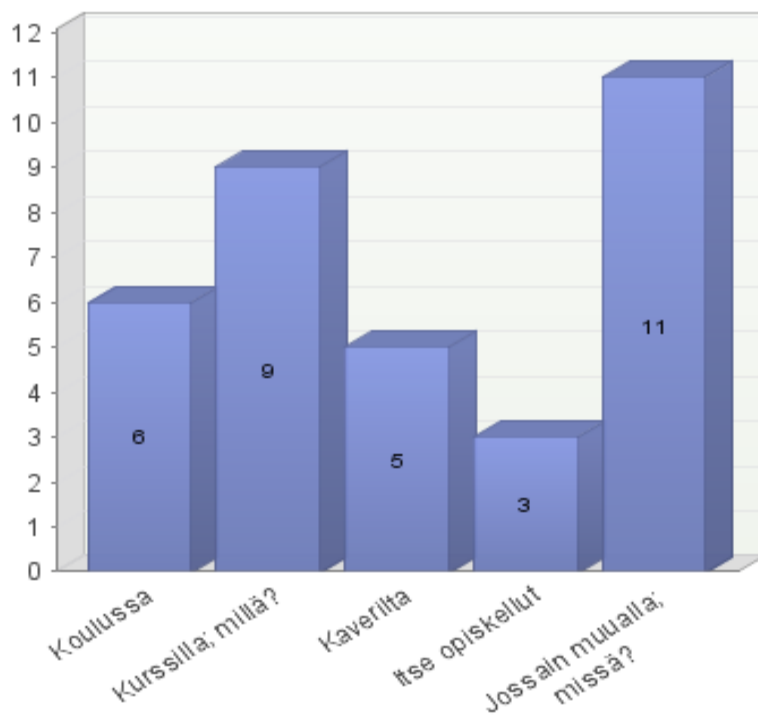
Taulukko 1. Vastaajien viittomisen käyttämistiheys kommunikaatiossa (n=40).

	Mies	Nainen
Päivittäin	18,18%	20,69%
Viikoittain	9,09%	6,9%
Kuukausittain	9,09%	10,34%
Harvemmin	36,36%	34,48%
En koskaan	27,27%	27,59%

Kalelan (2006) mukaan ylivoimainen enemmistö huonokuuloisista identifioituu valta-
väestöön, eli kuuluvat VAVA-ryhmään. Tämän ryhmän jäsenten kommunikointi perustuu pääasiassa puheeseen ja kuuloon. Tähän ryhmään kuuluvat eivät muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta osaa tai käytä viitottuja kommunikointimuotoja. Saa-

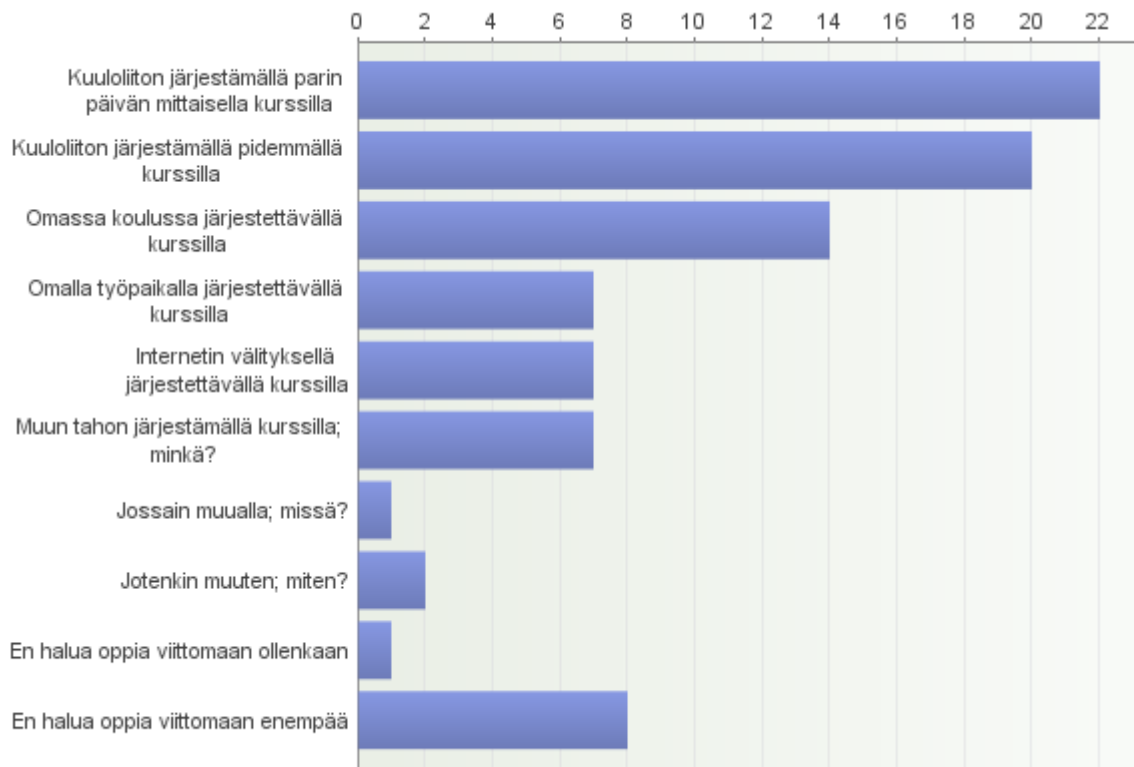
mieni tulosten perusteella enemmistö kyselyyn vastanneista ei välttämättä kuulu VA-VA-ryhmään vaan pikemminkin KUHU-ryhmään, jossa huonokuuloiset ovat VAVA-ryhmää enemmän tekemisissä toistensa kanssa ja identifioituvat toisiin kaltaisiinsa. KUHU-ryhmän jäsenten kommunikaatiossa puhe ja kuulo ovat hallitsevia, mutta osa voi käyttää tilanteesta riippuen myös viittottua kommunikaatiomuotoa oman ryhmän jäsenten kanssa ja muutamat myös viittomakieltä sitä käyttävien kanssa. (Kalela 2006, 50–51.) Tuloksista ilmenee, että kuulo ja puhe ovat hallitsevat elementit kommunikaatiossa tämän kyselyn vastaajajoukolla. Vaikka enemmistö ei käytä viittomista pääsääntöisesti kommunikaatiossaan, kuitenkin vain 27% vastaajista vastasi, ettei käytä viittomista kommunikaatiossaan koskaan. Tämä tarkoittaa, että 73% vastaajista viittoo ainakin silloin tällöin, eli taitoa heiltä löytyy jonkin verran. Kyselyssä selvitinkin, missä he ovat oppineet viittomaan.

Kuten kuviosta 3 nähdään, vastaajista enemmistö kertoi oppineensa viittomaan ”jossain muualla”. Avoimeen vastausvaihtoehtoon kerrottiin, että viittomista oli opittu kotona joko viittomakieltä osaavalta perheenjäseneltä tai kotona oli käynyt tulkki tai puheterapeutti opettamassa viittomista. Kuntien vastuulla onkin vammaispalvelulain mukaisesti järjestää kommunikoinnin tueksi tarvittavien viittomien opetus vammaiselle henkilölle sekä hänen läheisilleen (Papunet 2012b). Vaihtoehdon ”jossain muualla” valinneista 11 henkilöstä vain kaksi oli oppinut viittomaan muualla kuin kotonaan. Toiseksi yleisin viittomien oppimispaikka oli jokin kurssi. Kursseina tämän vaihtoehdon valinneista tasan puolet mainitsi jonkin Kuuloliiton järjestämän tapahtuman, esimerkiksi huonokuuloisten nuorten viestintäkurssin. Yksi vastaaja ei ollut maininnut kurssia ollenkaan. Osa oli käynyt myös kansalaisopiston kursseilla, joilla oli opetellut viittomaan.

KUVIO 3. Vastaajien viittomistaidon oppimispaikka (n=34)

Tutkielmassa selvitin myös vastaajien mahdollista halukkuutta oppia lisää viittoma-kieltä ja -kommunikaatiota sekä paikkoja, joissa he mieluiten opiskelisivat sitä. Kuvio-osta 4 nähdään, että vastaajilta löytyy halukkuutta opetella lisää viittomista. Eniten suosiota sai idea Kuuloliiton järjestämästä parin päivän mittaisesta kurssista. Vastauksohintaan ”Muun tahon järjestämällä kurssilla; minkä?” oli kirjoitettu täsmentävää ideaa siitä, että toiveena olisi opetella viittomista kurssilla, joka koostuisi vain samankäisistä henkilöistä. Kokemuksieni mukaan monet huonokuuloiset nuoret olisivat mielellään enemmän tekemisissä toistensa kanssa, joten uskon tässä ehdotuksessa olleen toiveena juuri tämä omaikäisten vertaistuki viittomisen opettelun yhteydessä. Vertaistuki onkin tärkeää, sillä samankaltaisten parissa ollessa voi kokea yhteenkuuluvuutta sekä nähdä mahdollisuuksia, ei pelkkiä kommunikointiin liittyviä rajoitteita joita kohdataan esimerkiksi kuulevien kanssa. Esimerkiksi Ross (1996) korostaa vertaisryhmien tärkeyttä ja kertoo, että niissä saadaan arvostusta ja vahvistusta omalle identiteetille yksilön itsensä perusteella, ei pelkän kuulokyvyn perusteella. (Kalela 2006, 26.)

KUVIO 4. Vastaajien viittomisen opetteluhalukkuus (N=41)

Kuten kuviosta 4 nähdään, myös paria päivää pidempi Kuuloliiton järjestämä kurssi sai paljon suosiota. Etenkin henkilöt, jotka käyttävät viittomista kommunikaatiossaan vähintään viikoittain, toivoivat pidempää kurssia (ks. taulukko 2). Oletan tässä olevan taustalla sen, että kokemuksenikin mukaan usein lyhyillä kursseilla opetellaan viittomisen alkeita ja perustaitoja, jotka vastaajilla ovat jo hallussa. He voisivat hyötyä enemmän pidemmästä kurssista, jolla on aikaa paneutua asiaan syvemmin ja oppia uusia asioita. Myös Kuurojen Liitto sai opetustahona ääniä Kuuloliiton rinnalle.

Vastaajista he, jotka eivät osaa viittoa lainkaan, toivoivat tasaisesti joko parin päivän mittaista tai pidempää kurssia (taulukko 2). Aikataulullisesti voi olla helpompi osallistua viikonlopun mittaiselle kurssille, mutta kuten yllä jo sanoin, pidemmällä kurssilla ennättää oppia enemmän – tai vastaavasti asioiden oppimiseen voidaan käyttää enemmän aikaa. Tulosten perusteella sekä osa henkilöistä, jotka jo osaavat viittoa,

että osa henkilöistä, jotka eivät osaa viittoja, olisivat kiinnostuneita käymään kurssilla opettelemassa kyseistä taitoa.

TAULUKKO 2. Vähintään viikoittain viittovien henkilöiden sekä henkilöiden, jotka eivät viito koskaan, halukkuus opetella lisää viittomista eri paikoissa (n=22).

	Henkilöt, jotka viittovat vähintään viikoittain, kpl (N=11)	Henkilöt, jotka eivät viito koskaan, kpl (N=11)
Kuuloliiton järjestämällä parin päivän mittaisella kurssilla	4	7
Kuuloliiton järjestämällä pidemmällä kurssilla	6	6
Omassa koulussa järjestettävällä kurssilla	4	4
Omalla työpaikalla järjestettävällä kurssilla	2	3
Internetin välityksellä järjestettävällä kurssilla	1	1
Muun tahon järjestämällä kurssilla; minkä?	3	2
Jossain muualla; missä?	1	0
Jotenkin muuten; miten?	1	0
En halua oppia viittomaan ollenkaan	0	0
En halua oppia viittomaan enempää	2	2

7.2 Viittomisen hyödyllisyyden kokeminen

Tässä luvussa käsittelen toista tutkimuskysymystäni, ”Millaisissa tilanteissa huonokuuloiset nuoret viittovat?”, sekä yleistä viittomisen hyödyllisyyden kokemista.

Tutkimusjoukon kesken yleisin tilanne, jossa käytetään viittomista, on meluisa paikka. Tämä vaihtoehto sai vastauksista noin 34%. Dugan (2003) kuvaakin esimerkiksi ravintolan paikaksi, jossa voi joutua ottamaan monta eri asiaa huomioon keskustelun sujumisen kannalta. Ravintoloissa voi ruuhka-aikaan olla niin paljon taustahälyä, että keskustelukumppanin ääni katoaa siihen. Myös erilaiset laitteet, kuten ilmastointi tai äänentoisto vaikeuttavat kuulemistä. Lisäksi joissain ravintoloissa voi olla huulion lukemista vaikeuttava hämärä valaistus. (Dugan 2003, 102–105.) Näissä tilanteissa

viittomien käyttäminen helpottaa keskustelua ja luo rennomman ilmapiirin verrattuna siihen, että pelkän kuulon varassa joutuu koko ajan keskittymään kuuntelemiseen ja kuulemiseen.

Toiseksi yleisimmäksi tilanteeksi, jossa viittomista käytetään, valittiin koti, joka sai noin 27% vastauksista. Kuten luvussa 7.1 kerroin, moni vastaajista oli oppinut viittomaan kotonaan, joten onkin luonnollista että viittomia käytetään siellä. Kolmanneksi valituin oli vaihtoehto ”muualla” noin 24%:n vastausmäärällä. Vaihtoehtoon ”muualla” kerrottiin yleisimmäksi asiaksi tilanne, jossa ollaan tavalla tai toisella tekemisissä huonokuuloisten kavereiden kanssa – esimerkiksi Kuuloliiton järjestämissä sekä muissa huonokuuloisille suunnatuissa tapahtumissa. Vaihtoehdon ”muualla” valinneista 50% mainitsi käyttävänsä viittomista huonokuuloisten kavereiden kanssa. Tätä vastausta tukeekin kyselylomakkeen seuraava kysymys, jolla selvitin keiden kanssa tutkimusjoukko käyttää viittomia eniten: normaalikuuloisten, huonokuuloisten vai kurojen henkilöiden kanssa. Kaikista vastauksista noin 61% menee huonokuuloisille henkilöille, eli tämän mukaan huonokuuloiset nuoret käyttävät viittomia hyödykseen eniten toistensa seurassa ollessaan.

Se, kuinka hyödylliseksi viittominen koetaan, saa tutkimusjoukon melko yksimieliseksi. Kuten taulukosta 3 nähdään, enemmistö on sitä mieltä, että sekä viittomisen ymmärtäminen että sen tuottaminen on joko hyödyllistä tai erittäin hyödyllistä. Myös henkilöt, jotka eivät osaa viittoa ja/tai eivät ymmärrä viittomista, ajattelevat sen olevan hyödyllistä: sekä tuottaminen että ymmärtäminen saivat keskiarvoksi 3,79 asteikolla yhdestä viiteen, jossa yksi tarkoittaa ”Ei lainkaan hyödyllistä” ja viisi tarkoittaa ”Erittäin hyödyllistä”.

Kuten taulukko 3 kertoo, sekä ymmärtäminen että tuottaminen koetaan suhteellisen samalla tavalla hyödylliseksi. Tarkempi tutkiminen kuitenkin osoittaa, että toisen henkilön viittomisen ymmärtäminen koetaan hivenen hyödyllisemmäksi kuin itse viittominen. Avoimen kysymyksen vastauksia analysoitaessa huomasin, että 16 henkilöä mainitsi viittomisen olevan hyödyllistä nimenomaan niin, että vastaaja itse kuulisi ja ymmärtäisi paremmin mitä keskustelun toinen osapuoli sanoo. Vastaavasti vain 9 henkilöä otti kantaa siihen, että viittominen auttaisi keskustelun toista osapuolta kuulemaan ja ymmärtämään mitä vastaaja itse kertoo.

TAULUKKO 3. Viittomisen ymmärtämisen ja tuottamisen hyödyllisyyden kokeminen vastaajien keskuudessa (N=41)

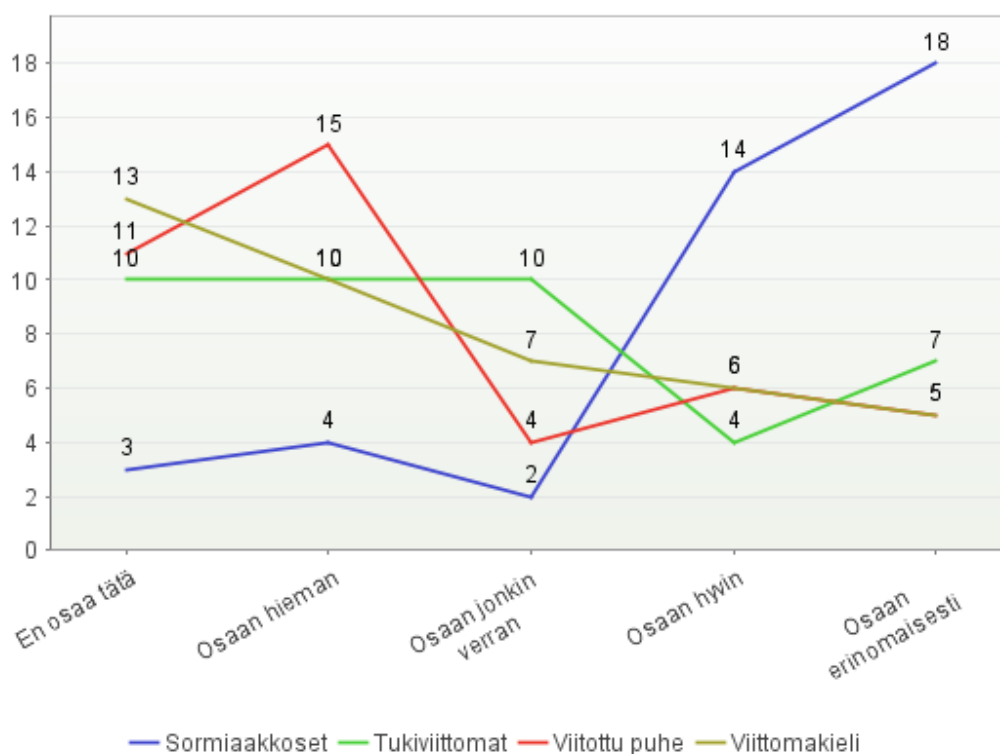
	En koe lainkaan hyödylliseksi	Koen hieman hyödylliseksi	Koen hyödylliseksi	Koen erittäin hyödylliseksi	En osaa sanoa	En osaa kyseistä asiaa
Toisen henkilön viittomisen ymmärtäminen	4	7	13	14	0	3
Itse viittominen	6	4	16	10	1	4

Kuten aiemmin kerroin, yleisin tilanne jossa viittomista käytetään, on meluisa paikka. Tällaisiksi mainittiin esimerkiksi yökerhot, konsertit, kahvilat ja koulut. Monissa yökerhoissa ja konserteissa voi melun lisäksi olla huono valaistus huulilta lukemista ajatellen, joten tällöin viittomisen ymmärtäminen helpottaisi toisen osapuolen ymmärtämistä. Huulilta lukeminen on muutenkin haastavaa, sillä vain noin 30–40 prosenttia puheesta näkyy selvästi huulilla – monet äänteet ja kirjaimet, kuten k ja g, muodostetaan kurkun takaosassa eikä niitä näin ollen voi huulilta nähdä (Dugan 2003, 80). Huulilta lukeminen vaatii jatkuvaa keskittymistä keskustelun aiheeseen ja vaatii onnistuakseen tarpeeksi hyvän valaistuksen. Hämärässä tilassa tai paikassa, jossa valaistus on muulla tavoin hankala huulilta lukemiseen, voi huulilta lukeminen muuttua niin vaikeaksi että sen pitkäjaksoinen seuraaminen väsyttää ja turhauttaa. Tässä tilanteessa viittominen tekisi keskustelusta helpommin ymmärrettävän ja kevyemmin seurattavan.

7.3 Yleisimmät viittomistavat

Tässä luvussa esittelen saamiani tuloksia liittyen kolmanteen tutkimuskysymykseeni, ”Mikä viittomistapa on yleisin huonokuuloisten nuorten keskuudessa?”

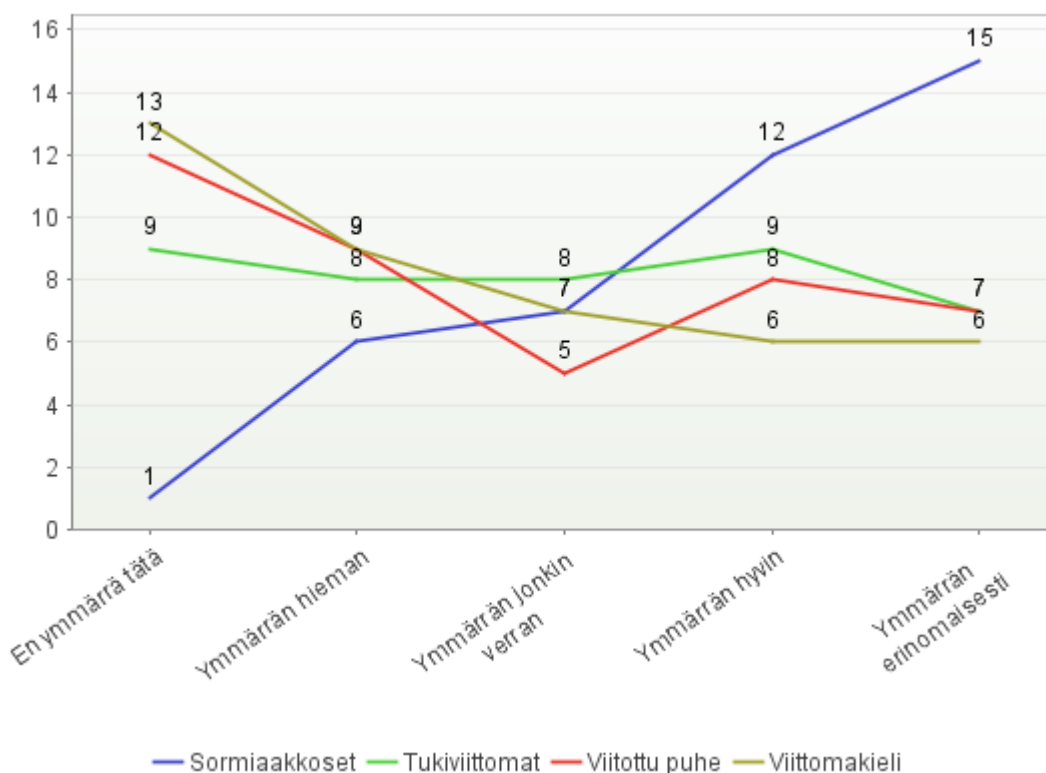
Aiemmin todetun perusteella enemmistö huonokuuloisista nuorista ei käytä viittomista kommunikaatiossaan. Kuitenkin kun selvitin osaavatko he viittoa, löytyi tähän taitoa. Etenkin sormiaakkoset vaikuttivat monella olevan hallussa (kuvio 5). Kuviosta huomataan se, että mitä lähemmäs viittomakieltä mennään, sitä harvempi sanoo osaavansa tuottaa sitä. Mikäli kuviosta tarkastellaan vain ääripäitä – ”En osaa tätä” ja ”Osaan erinomaisesti” – ovat sormiaakkosia lukuun ottamatta kaikki käyrät laskevia.

KUVIO 5. Vastaajien viittomisen tuottaminen (N=41)

Kun verrataan viittomisen tuottamista (kuvio 5) ja ymmärtämistä (kuvio 6), ei huomata suurta eroa. Molemmissa tapauksissa sormiaakkoset koetaan parhaiten hallittavaksi ja viittomakieli haastavimmaksi. Kuitenkin tarkemman tarkastelun avulla selviää, että viittomisen ymmärtäminen on hieman parempaa kuin itse viittomisen taito: kun laskeaan kaikki mainitut viittomismuodot yhteen, on niiden ymmärtäminen parempaa kuin viittomisen tuottaminen. Ero tulee kohdissa ”(Osaan/Ymmärrän) jonkin verran” ja ”(Osaan/Ymmärrän) hyvin”. Tutkimusjoukosta 23 valitsi kohdan ”Osaan jonkin verran”, kun taas ymmärtämisen puolella 27 valitsi saman kohdan. Tuottamisessa

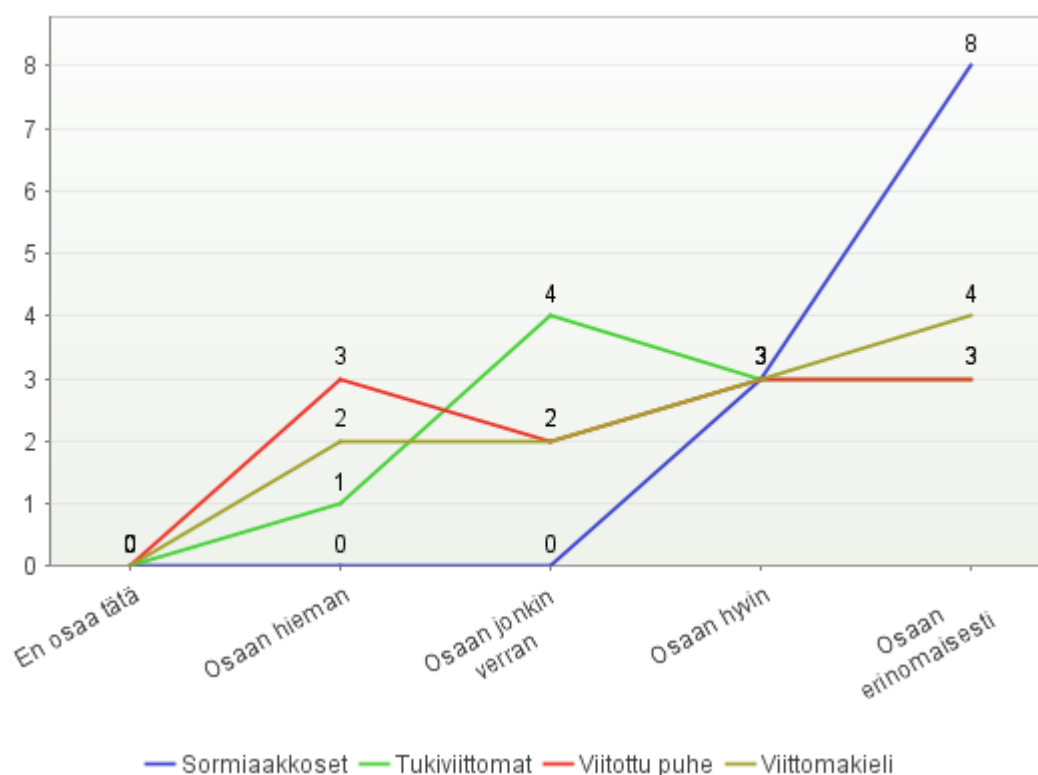
”Osaan hyvin” sai 30 valintaa, ja ymmärtämisessä ”Ymmärrän hyvin” sai 35 valintaa. Eron huomaa hyvin esimerkiksi tukiviittomien kohdalla: neljä henkilöä kertoi osaavansa tuottaa tukiviittomia hyvin, kun taas yhdeksän kertoi ymmärtävänsä sitä hyvin. Toisaalta päinvastaistakin ilmiötä tapahtuu esimerkiksi sormiaakkosten kohdalla: 18 henkilöä kertoi osaavansa tuottaa sormiaakkosia erinomaisesti, kun taas vain 15 kertoi ymmärtävänsä sormiaakkosia erinomaisesti.

KUVIO 6. Vastaajien viittomisen ymmärtäminen (N=41)

Tuloksia analysoitaessa huomasin, että minun olisi kannattanut kyselylomakkeessa kysyä suoraan sitä, mitä viittomistapaa he käyttävät eniten. Koska tämä kysymys puuttuu, ei voida varmuudella sanoa asiaan mitään. Kuitenkin kun jätetään vastauksista pois heidät, jotka viittovat harvemmin kuin viikoittain, saadaan selville todennäköinen malli yleisimmistä, säännöllisesti käytettävistä viittomistavoista.

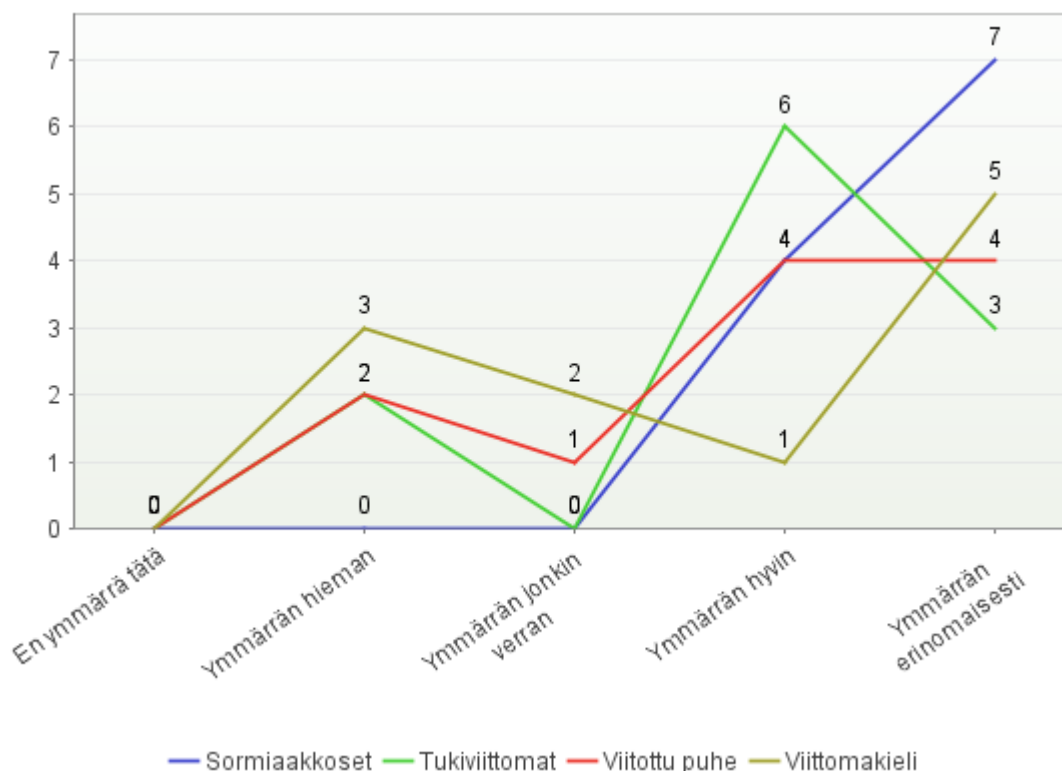
Kuviosta 7 nähdään selvä nousujohteinen linja kaikissa eri viittomismuodoissa. Sormiaakkosten tuottaminen on selkeästi enemmistöllä kaikista parasta, mutta toisin kuin koko tutkimusjoukon tuloksissa, viittomakieli nyt on toiseksi parhaiten osattu viittomismuoto tuottamisen osalta. Sormiaakkosten voitokas tuottamisen hallinta voi osittain selittyä myös sillä, että ne kuuluvat osaksi viittomakieltä. Viittomakielessä sormiaakkosia käytetään esimerkiksi silloin, kun kerrotaan asiasta jolle ei ole viittomaa tai käytetty viittoma on toiselle osapuolelle outo. Lisäksi on olemassa viittomia, jotka sisältävät sormiaakkosia. (Jantunen 2003, 78-81.) Tämän tiedon valossa viittomakielen osaaminen vaatii myös sormiaakkosten hallintaa, ja tämä selittänee miksi sormiaakkosten osaaminen vaikuttaa olevan niin paljon parempaa kuin muiden viittomistapojen osaaminen.

KUVIO 7. Vastaajien viittomisen tuottaminen (n=11)

Myös viittomisen ymmärtäminen rakentuu erilaisista asioista heillä, ketkä käyttävät jotain viittomisen muotoa joko päivittäin tai viikoittain, kuin koko tutkimusjoukkoa tar-

kasteltaessa. Kuvio 8 nähdään, kuinka ymmärtämisen suhteen kaikki tarjotut viittomamuodot ovat aikalailla yhtäläiset kokonaiskuvaa katsottaessa, eikä mitään yksittäistä muotoa voida nostaa ylitse muiden. Verrattuna eri viittomismuotojen tuottamiseen (kuvio 7), myös päivittäin ja viikoittain viittomista käyttävillä henkilöillä vaikuttaisi ymmärtäminen olevan hivenen tuottamista parempi.

KUVIO 8. Vastaajien viittomisen ymmärtäminen (n=11)

Nämä tulokset ovat suuntaa antavia, eikä näistä voida ilman jatkotutkimuksia tehdä tarkempia johtopäätöksiä. Kuitenkin tämän alustavan selvityksen myötä saatiin viitteitä siitä, että yleisimmin käytettävät viittomistavat olisivat viittomakieli ja viitottu puhe. Myös tukiviittomat ovat vastaajilla hyvin hallussa, mutta painopiste vaikuttaisi silti kohdistuvan enemmän viittomakieleen ja viitottuun puheeseen.

Aiemmin käsittelin Esa Kalelan (2006) tekemää jakoa huonokuuloisten sosiaalisesta identiteetistä. Mikäli huonokuuloinen henkilö kokee kuuluvansa kuulevien yhteisöön,

ei hänellä välttämättä ole tarvetta tai mielenkiintoa viittomista kohtaan. Jos hän taas tuntee olevansa osa viittomakielistä yhteisöä, on viittominen osa hänen arkielämäänsä. Välimaastossa olevat taas saattavat osata viittoa, mutta voivat pärjätä oikein hyvin ilman viittomistakin. Tämä identifioituminen vaikuttaa varmastikin siihen, osaako henkilö viittoa vai ei, ja osaltaan se voi vaikuttaa myös mielenkiintoon opetella kyseistä asiaa.

8 POHDINTA

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tutkia huonokuuloisten nuorten viittomakielen ja -kommunikaation käyttöä. Toteutin tämän opinnäytetyön tekemällä Internetin avulla levitettävän kyselyn, johon vastasi 41 huonokuuloista nuorta läpi Suomen, iältään 15–25-vuotiaita. Tutkimusmenetelmänä kysely oli sopiva valinta, sillä kyselyn avulla saavutin enemmän vastaajia kuin olisin haastatteleamalla saavuttanut, ja näin ollen sain paremman kokonaiskuvan nuorten viittomakielen ja -kommunikaation käyttämisestä. Mielestäni opinnäytetyöni on suurimmaksi osaksi onnistunut, sillä sain vastauksia tutkimuskysymyksiini ja pystyin vastausten perusteella tekemään johtopäätöksiä. Opinnäytetyön tuloksista on hyötyä sekä työn tilaajalle että muille viittomakieli- ja tulkkausalan toimijoille, sillä niiden perusteella voidaan kehittää toimintaa ja tarjota erilaisia palveluja.

Kyselylomakkeen vastauksia lukiessa ja analysoitaessa kohtasin selkeitä ääripäitä. Osa vastaajista oli selkeästi sitä mieltä, että heidän kohdallaan viittominen kommunikaatiotapana tai sen tukena on täysin turhaa eikä viittominen kiinnosta heitä. Osa taas ajatteli päinvastoin ja koki, että viittomisesta joko on tai olisi hyötyä erilaisissa kommunikaatiotilanteissa. Eräästä vastauksesta ilmeni jatkumo yhdestä ajattelutavasta toiseen: vastaaja oli aikaisemmin kokenut, että viittominen tai muut kommunikaatiotavat puhetta lukuun ottamatta ovat turhia, mutta nykyään hän on alkanut miettiä, että tulevaisuutta varten olisi hyvä opetella jokin visuaalinen kommunikaatiotapa. Jos esimerkiksi kuulo alenee entisestään, eikä sanoista saa kunnolla selvää, voisi viittominen olla ratkaisu asiaan.

Tämän työn tuloksista kävi ilmi, että innokkuutta viittomien opettelemiseen huonokuuloisilta nuorilta löytyy. Kuten aiemmin asiaa sivusin, voisi kyseeseen tulla joko parin päivän mittainen tai hieman pidempi kurssi, joka suunnattaisiin huonokuuloisille nuorille. Tällä tavoin kynnys osallistua kurssille madaltuisi, sillä opiskelutoverit olisivat lähellä omaa ikää ja mahdollisesti jo entuudestaan tuttuja, ja viittomien opettelemisen ohessa nuoret saisivat vertaistukea toisiltaan. Huonokuuloisilla nuorilla on tällä hetkellä muutamia tapahtumia eri puolilla Suomea, ja uskon, että viittomiseen liittyvä tapahtuma sopisi joukkoon hyvin. Nykyään eri viittomismuotoja opetetaan useassa kaupungissa esimerkiksi Kansalaisopiston järjestämänä, mutta leirimäinen opiskelu kavereiden kanssa voi olla mielekkäämpää ja antoisampaa. Toki myös kurssin/leirin järjestämispaikka vaikuttaa osallistujiin – Pohjois-Suomesta on pitkä matka pääkaupunkiseudulle, ja tämän takia osa halukkaista voi joutua jäämään tapahtumasta pois mikäli tapahtuma järjestettäisiin pääkaupunkiseudulla. Mikäli ehdotetun kaltaista kurssia olisi tarkoitus järjestää, voisi paikaksi miettiä aluetta suhteellisen keskeltä Suomea. Vaihtoehtoisesti voisi miettiä, olisiko mahdollista liittää viittomien opettelu johonkin jo olemassa olevaan tapahtumaan, vaikkakin mielestäni yleistä sujuvuutta ja mielekkyyttä ajatellen olisi parempi jos tälle järjestettäisiin oma tilaisuutensa.

Tämän opinnäytetyön eri vaiheet ovat opettaneet minulle paljon. Kyselylomakkeen tekeminen oli prosessina mielenkiintoinen, sillä sitä tehdessä piti koko ajan miettiä, kuinka sujuva ja miellyttävä se vastaajalle on. Minun täytyi itse täyttää kyselylomaketta monta kertaa ja kokeilla, löytyykö siitä sopivat vastausvaihtoehdot eri tilanteisiin. Käytännössä täytin lomaketta eri näkökulmista: yhdellä täyttökerralla ajattelin osaanvani viittoa ja vastasin kysymyksiin sen mukaisesti. Toisella täyttökerralla ajattelin, että en osaa viittoa ja täytin lomaketta tästä näkökulmasta. Haastavaa kyselylomakkeen teossa oli myös se, että siitä saisi kattavan ja sillä saisi haluamansa vastaukset kuitenkin ilman, että siinä olisi monia turhia kysymyksiä. Aiemmin kerroin jo siitä, että lomakkeessa olisi pitänyt olla yksi kysymys lisää – mitä viittomistapaa huonokuuloiset nuoret käyttävät eniten – joten kaikesta suunnittelusta ja kokeilusta huolimatta kyselylomake jäi vajavaiseksi. Tämän kysymyksen osalta tutkielmani validius ei ole hyvä. Validiuksella tarkoitetaan tutkimuksen kykyä mitata sitä mitä on tarkoitus mitata (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2008, 226; Vilkkä 2007, 150). Yksi tutkielmani tarkoituksesta oli selvittää, mikä on yleisin viittomisen tapa huonokuuloisten nuorten keskuu-

nessa. Tutkielmani ei kuitenkaan vastaa tähän kysymykseen, eli tutkielmani ei mitannut kaikkea sitä mitä oli tarkoitus mitata. Tulevaisuutta varten opin tästä sen, että tutkielman tavoite on tehtävä itselle entistä selvemmäksi ja varmistettava, että kaikkiin haluamiinsa vastauksiin on suorat kysymykset.

Tulosten analysoiminen tuntui yhtä aikaa sekä helpolta että haastavalta. Mitä kaikkea vastaukset kertovat minulle, ja mitä voin niistä päätellä? Tunsin myös entuudestaan huonokuuloisia nuoria joten on mahdollista, että ainakin osa heistä on vastannut kyselyyn. Vaikka en voinutkaan yhdistää vastauksia kehenkään yksittäiseen henkilöön, saattoi mieleeni välillä tulla asioita joita olen kuullut suoraan huonokuuloisilta kavereiltani tai joita olen huomannut heidän kanssaan ollessani. Minun täytyikin olla tarkka siinä, että käsittelen tuloksia vastausten perusteella, enkä lisää saamiini vastauksiin omia ajatuksiani.

Vaikka olen aiemmin ollut tekemisissä huonokuuloisuuden kanssa, olen tämän tutkielman myötä oppinut siitä paljon lisää. Kirjallisuutta lukiessani pääsin syvemmälle ymmärryksessä siitä, mitä kaikkea huonokuuloisuuteen liittyy. Eri asiakasryhmien ymmärtäminen auttaa toimimaan tulkkina erilaisissa tilanteissa, ja koska enemmistö kuuroina syntyvistä lapsista implantoidaan nykyään (esim. Rainò 2012, 84), muuttuu tulkkien asiakaskunta hiljalleen kuuroista huonokuuloisiksi. Tämä opinnäytetyö on antanut minulle valmiuksia toimia paremmin huonokuuloisten tulkinkäyttäjien kanssa, sillä tiedän nyt paremmin mitä kaikkea siihen kuuluu.

Mielestäni opinnäytetyöni onnistui antamaan hyvää tutkimustietoa huonokuuloisten nuorten kommunikointitavoista ja heidän ajatuksistaan viittomista kohtaan. Kyselyyn vastanneiden määrä on sen verran kattava, että tuloksia voi käyttää ainakin pohjana toiminnan suunnittelulle. Tulosten yleistettävyydestä ei kuitenkaan voida sanoa mitään, sillä ei ole tietoa siitä, kuinka moni huonokuuloinen nuori jätti vastaamatta kyselyyn tai kuinka monta heitä on Suomessa. Huonokuuloisten määrästä ei ole olemassa tarkkaa tietoa, sillä sitä ei kerätä keskitetysti mihinkään eivätkä esimerkiksi sairaalat tai koulut anna näitä tietoja (Laurén 2014).

Vaikka kyselylomakkeesta kävi analysointivaiheessa ilmi puutteita, eivät ne häirineet opinnäytetyön tekemistä. Kyselytutkimuksiin liittyy aina heikkouksia ja haittoja,

kuten se ettei voida tietää, vastaavatko tutkimukseen osallistuvat henkilöt kyselyyn tosissaan ja huolella, ovatko annetut vastausvaihtoehdot onnistuneita ja yksiselitteisiä ja tietävätkö vastaajat kysytystä aiheesta tarpeeksi paljon (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2008, 190). En kuitenkaan vastauksia analysoitaessa huomannut, että vastaajilla olisi juurikaan ollut yllä mainitun kaltaisia ongelmia. Yksittäisiä vastauksia löytyi, joihin oli mainittu ettei osaa vastata kysymykseen, mutta muuten vastaukset olivat kattavia ja helposti käsiteltäviä.

Jatkotutkimusaiheiksi ehdotan seuraavia: käyttävätkö huonokuuloiset tulkkipalvelua, ja jos käyttävät, niin missä määrin ja mitä tulkkauksen muotoa? Huonokuuloisten tulkinkäytön selvittäminen auttaisi tulkkausalaa tulevaisuudensuunnitelmissaan ja jopa tulkkiopetusta opetussuunnitelmien teossa. Vaikka tässä tutkielmassa lyhyesti sivusin aihetta, voisi sitä mielestäni tutkia tarkemmin ja laajemmin. Toinen ehdotukseni jatkotutkimusaiheeksi liittyy viittomakielen/-kommunikaation opettamiseen. Jatkotutkimuksena voisi selvittää, mikä on tehokkain tapa opettaa viittomista, kun opetuksen kohteena ovat huonokuuloiset nuoret ja opetus tapahtuu lyhyenä kurssina? Tästä olisi hyötyä etenkin tulkeille ja yrityksille, jotka tekevät opetuksia intensiivikursseina.

LÄHTEET

- Bagshaw, Caroline 1994. The hard of hearing handbook. London: Imperial Books Limited.
- Dugan, Marcia B. 2003. Living with Hearing Loss. Washington: Gallaudet University Press.
- Fast, Mia & Kalela, Esa 2006. Viitottu puhe suomalaisessa kuulovammaisuutta ja erityispedagogiikkaa koskevassa kirjallisuudessa. Kuuloliitto ry. Viitotun puheen tutkimushanke.
- Hassinen, Sirje 2005. Lapsesta kasvaa kaksikielinen. Helsinki: Finn Lectura
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. 13.–14., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi
- Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen. Helsinki: Finn Lectura
- Jauhiainen, Tapani 2007. Huonokuuloisuus. Opas huonokuuloisuudesta ja sen ongelmista. Helsinki: WSOY
- Kalela, Esa 2006. Keitä huonokuuloiset oikein ovat? Lähtökohtia huonokuuloisten sosiaalisten identiteettien tutkimukselle. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Kuuloliitto ry 2009a. Tiedote ”Päätyneet projektit”. Viitattu 16.11.2013.
http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/hankkeet/paattyneet_hankkeet/
- Kuuloliitto ry 2009b. Tiedote ”Historiaa”. Viitattu 16.11.2013.
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/organisaatio/historiaa/>
- Kuuloliitto ry 2009c. Tiedote ”Strategia”. Viitattu 16.11.2013.
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/organisaatio/strategia/>
- Kuuloliitto ry 2009d. Tiedote ”Kuuloliitto ry”. Viitattu 16.11.2013.
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/>
- Kuuloliitto ry 2009e. Tiedote ”Yhdistykset”. Viitattu 16.11.2013.
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/yhdistykset/>
- Kuuloliitto ry 2009f. Kuulokynnys. Tiedote ”Huulioluku”. Viitattu 3.3.2014.
<http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/kommunikaatio/kommunikaatiomenetelmat/huulioluku/>
- Kuuloliitto ry 2009g. Tiedote ”Huonokuuloisuus yleistyy”. Viitattu 18.4.2014.
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/huonokuuloisuus/>
- Kuurojen Liitto ry 2013. Tiedote ”Viittomakieliset”. Viitattu 10.1.2014.
<http://www.kl-deaf.fi/fi-FI/Viittomakieliset/>
- Lappi, Päivi & Malm, Anja 2011. Viitottu puhe ja sormiaakkosviestintä. Teoksessa Kristina Huuhtanen (toim.) Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. Helsinki: Kehitysvammaliitto, 47.
- Lasanen, Maarit 2012. Kuulovammaisuus ja kuurous. Teoksessa Maria-Elisa Salonsaari ym. (toim.) Viiton ja ohjaan. Viittomakielen ohjaajan oppikirja. Helsinki: Opetushallitus, 95–98.

- Laurén, Sirpa 2006. Kielen sisäinen tulkkaus. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Ris-sanen (toim.) Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teori-aa sekä käytäntöä. Helsinki: Finn Lectura, 199–225.
- Laurén, Sirpa 2014. Huonokuuloisten nuorten määrästä. Email miia.lait@outlook.com 15.4.2014.
- Lehto, Eeva & Parkas, Ritva & Hyvärinen, Hannele 2011. Alkusanat. Teoksessa Ee-va Lehto & Ritva Parkas & Hannele Hyvärinen (toim.) Ilo kommunikoida. Kommu-nikaatiomuodot esittelyssä. Helsinki: Satakieliohjelma ja LapCi ry, 3.
- Möykky, Tuija 2013. Omistus- ja kieltomuodot viitotulle puheelle tulkkauksessa. Hu-manistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäyte-työ.
- Papunet 2012a. Tiedote ”Tukiviittomat”. Viitattu 15.10.2013.
<http://papunet.net/tietoa/tukiviittomat>
- Papunet 2012b. Tiedote ”Kuntien vastuu”. Viitattu 20.4.2014.
<http://papunet.net/tietoa/kuntien-vastuu>
- Rainò, Päivi 2012. Kaksikielisyys on todellisuutta. Teoksessa Johanna Kiili & Kirsi Pollari (toim.) Hei, kato mua! Vuorovaikutus ja hyvinvointi kuurojen ja huonokuu-loisten lasten elämässä. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2012:3. 84-85.
- Rinta-Säntti, Elina 2013. Tilankäyttö viitotussa puheessa: Havaintoja viitotun puheen käyttäjien kommunikoinnista. Humanistinen ammattikorkeakoulu.
Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.
- Stenross, Barbara 1999. Missed Connections. Hard of Hearing in a Hearing World. Philadelphia: Temple University Press.
- Vatanen, Tuula & Rantala, Matleena 2006. Viittomakielialaan liittyviä määritelmiä. Teoksessa Tuula Vatanen & Matleena Rantala 2006 (toim.) Viito niin ymmärrän. Esteetön kommunikointi viittoa -projekti. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sar-ja B. Projektiraportit ja selvitykset 4, 2006. 9-14.
- Vilka, Hanna 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.
- Wiio, Osmo A. 1994. Johdatus viestintään. 6., uudistettu laitos. Helsinki: Weilin & Göös.

LIITTEET

LIITE 1

Huonokuuloisten nuorten suhde viittomakommunikaatioon

Tervetuloa vastaamaan viittomakommunikaatiota koskevaan kyselyyn!

Kysely on osa Humanistisen ammattikorkeakoulun opiskelijan Miia Laitisen opinnäytetyötä. Työn tilaajana toimii Kuuloliitto ry. Kaikki kyselyn vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä vastaajan henkilöllisyys paljastu missään vaiheessa.

Kyselyn tarkoituksena on selvittää muun muassa huonokuuloisten nuorten viittomakommunikaation osaamista.

Ei ole väliä, osaatko viittoja vai et, sillä jokainen vastaus on tärkeä. Kiitän kaikkia kyselyyn vastanneita!

Ota yhteyttä Miia Laitiseen, jos haluat lisätietoja tai sinulla on ongelmia kyselyn täyttämässä. Miian puhelinnumero on 040-589 8398 ja sähköpostiosoite miia.laitinen@humak.edu.

Taustatiedot

1. Ikä *

- 15-17
- 18-21
- 22-25

2. Sukupuoli *

- Mies
- Nainen
- Muu

3. Asuinalue

- Etelä-Suomi
- Länsi-Suomi
- Itä-Suomi
- Pohjois-Suomi

4. Elämäntilanne *

- Peruskoululainen
 - Toisen asteen opiskelija (lukio, ammattikoulu)
 - Korkeakouluopiskelija (AMK, yliopisto)
 - Työssä käyvä
 - Työtön
 - Muu; mikä?
-

5. Kuulovian vaikeusaste *

- Lievä
- Keskivaikea
- Vaikea
- Erittäin vaikea

6. Kuvaile halutessasi kuuloasi tähän

7. Onko käytössäsi kuulolaite tai sisäkorvaistute? *

- Kyllä; milloin saatu?
-

- Ei

8. Koetko olevasi yksi-, kaksi- vai monikielinen? *

- Yksikielinen (käytän pääasiallisesti vain yhtä kieltä)
- Kaksikielinen (käytän pääasiallisesti kahta kieltä)
- Monikielinen (käytän pääasiallisesti kolmea tai useampaa kieltä)

9. Perustele tähän edellistä vastaustasi lyhyesti *

Huonokuuloisten nuorten suhde viittomakommunikaatioon

Seuraavilla kysymyksillä on tarkoitus selvittää viittomistaitoa.

Sormiaakkosilla tarkoitetaan kädellä muodostettavia merkkejä, joista kukin vastaa yhtä suomen kielen kirjainta.

Tukiviittomat ovat yksittäisiä viittomia, joita käytetään puheen tukena tärkeimpien sanojen kohdalla suomen kielen sanajärjestyksen mukaan.

Viitottu puhe on huuliolukua tukeva kommunikaatiomenetelmä, jossa viittomat tuotetaan puhutun kielen sanajärjestyksen mukaan. Viitotussa puheessa joko puhutaan ääneen samaan aikaan viittomien kanssa, tai vaihtoehtoisesti sanat tuotetaan äänettömästi huuliolla.

Viittomakieli on luonnollinen kieli, joka ei siis ole puhetta tukeva kommunikaatiotapa. Viittomakielellä on oma kielioppinsa ja sitä käytetään kuten kaikkia muitakin luonnollisia kieliä. Viittomakielessä viittomat eivät vastaa yksi-yhteen puhutun kielen sanojen kanssa.

10. Viittomistaitoni *

	En osaa tätä	Osaan hieman	Osaan jonkin verran	Osaan hyvin	Osaan erinomaisesti
Sormiaakkoset	☐	☐	☐	☐	☐
Tukiviittomat	☐	☐	☐	☐	☐
Viitottu puhe	☐	☐	☐	☐	☐
Viittomakieli	☐	☐	☐	☐	☐

11. Ymmärrän viittomisesta *

	En ymmärrä tätä	Ymmärrän hieman	Ymmärrän jonkin verran	Ymmärrän hyvin	Ymmärrän erinomaisesti
Sormiaakkoset	☐	☐	☐	☐	☐
Tukiviittomat	☐	☐	☐	☐	☐
Viitottu puhe	☐	☐	☐	☐	☐
Viittomakieli	☐	☐	☐	☐	☐

12. Käytän viittomia hyödykseni seuraavissa tilanteissa (valitse korkeintaan 3 tilannetta) *

- Kotona
- Koulussa
- Harrastuksissa
- Meluisissa tilanteissa
- Videokeskusteluissa (esim. Skype)
- Muualla; missä?

- En käytä viittomia

13. Käytän viittomia hyödykseni seuraavanlaisten henkilöiden kanssa (valitse kaikki ne, joiden kanssa käytät viittomia) *

- Normaalikuuloiset henkilöt
- Huonokuuloiset henkilöt
- Kuurot henkilöt
- En käytä viittomia hyödykseni

14. Käytätkö tulkkia? *

- Kyllä; missä?

- En

15. Kuinka hyödylliseksi koet seuraavat asiat: *

	En koe lainkaan hyödylliseksi	Koen hieman hyödylliseksi	Koen hyödylliseksi	Koen erittäin hyödylliseksi	En osaa sanoa	En osaa kyseistä asiaa
Toisen henkilön viittomisen ymmärtäminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Itse viittominen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

16. Mikäli et osaa viittoa, kuinka hyödyllistä ajattelisit sen taidon olevan? (Jos osaat viittoa, älä vastaa tähän kysymykseen)

1 2 3 4 5

Ei lainkaan hyödyllistä ○○○○○ Erittäin hyödyllistä

17. Mikäli et ymmärrä viittomista, kuinka hyödyllistä ajattelisit sen taidon olevan? (Jos ymmärrät viittomista, älä vastaa tähän kysymykseen)

1 2 3 4 5

Ei lainkaan hyödyllistä ○○○○○ Erittäin hyödyllistä

18. Kuinka usein käytät viittomista kommunikaatiossasi? *

- Päivittäin
- Viikoittain
- Kuukausittain
- Harvemmin
- En koskaan

Huonokuuloisten nuorten suhde viittomakommunikaatioon

19. Missä olet oppinut viittomaan? Valitse se, missä koet oppineesi viittomaan eniten. *

- Koulussa
- Kurssilla; millä?
- Kaverilta
- Itse opiskellut
- Jossain muualla; missä?
- En osaa viittoa

20. Mikäli et osaa viittoa tai haluaisit oppia sitä lisää, missä haluaisit opetella sitä? Valitse kolme mieluisinta vaihtoehtoa. *

- Kuuloliiton järjestämällä parin päivän mittaisella kurssilla
- Kuuloliiton järjestämällä pidemmällä kurssilla
- Omassa koulussa järjestettävällä kurssilla
- Omalla työpaikalla järjestettävällä kurssilla
- Internetin välityksellä järjestettävällä kurssilla
- Muun tahon järjestämällä kurssilla; minkä?
- Jossain muualla; missä?
- Jotenkin muuten; miten?
- En halua oppia viittomaan ollenkaan
- En halua oppia viittomaan enempää

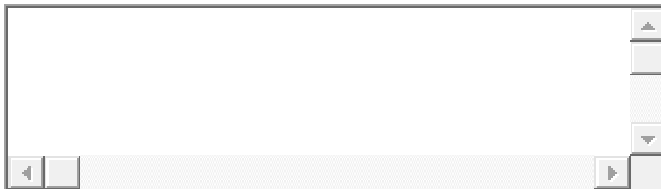
21. Onko keskustelutilanteissasi käytettävä kommunikaatiotapa koko ajan sama (esimerkiksi puhe tai viittomien käyttäminen), vai vaihteleeko se keskustelun aikana? *

- Pysyy samana
- Vaihtelee

22. Mikäli kommunikaatiotapa vaihtelee, kuvaile tähän syitä miksi niin tapahtuu

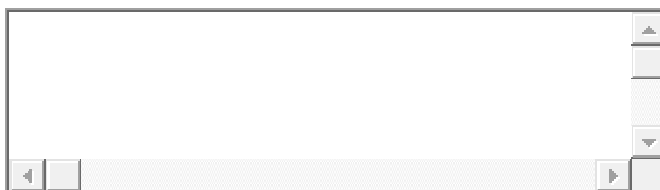
23. Kuvaile tilannetta, jossa mielestäsi olisi hyvä mikäli osaisit itse/keskustelukumppanisi osaisi viittoa *

Huonokuuloisten nuorten suhde viittomakommunikaatioon

Tässä sinulla on vielä mahdollisuus halutessasi kertoa jotain muuta aiheeseen liittyvää. Muistathan lopuksi painaa "Lähetä" -painiketta. Kiitokset vastauksestasi!

24. Tähän voit halutessasi kirjoittaa vielä jotain viittomiseesi/kommunikointiisi liittyvää tietoa.

LIITE 2

Hei sinä 15-25-vuotias nuori, tule vastaamaan kyselyyn!

Humanistisen ammattikorkeakoulun opiskelija Miia Laitinen toteuttaa opinnäyte-työnsä huonokuuloisten nuorten viittomakommunikaatioon liittyen. Sillä ei ole merkitystä, osaatko viittoja vai ei, sillä jokainen vastaus on tärkeä!

Vastausaikaa kyselyyn on sunnuntaihin 10.11.2013 asti ja kyselyn täyttämiseen menee aikaa noin 10 minuuttia.

Kiitos vastauksestasi jo etukäteen!